

İDARİ KOLLUK-ADLİ KOLLUK AYRIMINDA NORVEÇ POLİSİ VE SİVİL DENETİMİ

*The Norwegian Police on The Distinction Between Preventive
and Judicial Police and Its Civilian Oversight*

Melikşah ÇIRAKOĞLU*

Öz

İdari kolluk-adli kolluk ayrımı, idare hukukumuz bakımından güncelliğini koruyan bir meseledir. Zira konuya ilişkin çeşitli görüşler ileri sürülmesine ve kolluğa ilişkin temel kanunlarımızda bu ayrıma yer verilmesine rağmen, teşkilat bakımından söz konusu ayrımın uygulanmadığı görülmektedir. Ülkemizdeki kolluk hizmetleri bakımından aktüel olan bir başka konu ise kolluğun sivil denetimidir. Söz konusu kavram, ülkemiz hukuk sistemi açısından oldukça yeni olduğundan; henüz doktrin tarafından yeterince değerlendirilmemiştir. Konuya ilişkin araştırmalar, Norveç kolluk sistemi ile sivil denetiminin etkinliğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, ülkemizdeki tartışmalara katkı sağlanması amacıyla, daha önce hukukumuzda incelenmemiş olan Norveç Polis Teşkilatı ve bu teşkilatın sivil denetimi ele alınmıştır. Ülkemizle benzer şekilde, Norveç polisinde de teşkilat bakımından adli-kolluk idari kolluk ayrımı yapılmamaktadır. Hem adli hem de idari kolluk üzerinde savcılara geniş yetkiler tanınması ve Polis savcılığı

* Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı. melikshah.cirakoglu@asbu.edu.tr, melikshahcirakoglu@gmail.com. ORCID: 0000-0002-6248-3330.

Makale Gönderim Tarihi/Received: 05.04.2024.

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 02.06.2024.

Atıf/Citation: Çirakoğlu, Melikşah. "İdari Kolluk-Adli Kolluk Ayrımında Norveç Polisi Ve Sivil Denetimi." *ASBÜ Hukuk Fakültesi Dergisi* 6, no. 2 (2024): 1625-1671.

"Bu eser, Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License ile lisanslanmıştır. / This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License."

kurumuna yer verilmesi ise, Norveç örneğini ülkemizden ayırmaktadır. Ayrıca Norveç Polis Teşkilatı kendine has bazı yönleri bulunan bir sivil denetim mekanizmasına sahiptir. Fonksiyonel olarak Norveç Başsavcısına bağlı olması ve hakkında karar verdiği dosyaları mahkeme önünde kovuşturabilmesi bu farklılıklardandır. Bununla birlikte, Norveç'teki idari kolluk-adli kolluk ayrımı ve sivil denetim sisteminin hangi nedenlerle teşkil edildiği hakkında fikir sahibi olunabilmesi amacıyla; Norveç Polis Teşkilatının tarihi geçmişine ve mevcut yapısına da çalışmada yer verilmiştir. Norveç adli kolluk sisteminin ülkemizdeki uygulanabilirliği değerlendirilmiş, Norveç'teki sivil denetim sistemi ülkemiz örneği ile karşılaştırılmıştır. Bu değerlendirmeler sonucunda da çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İdari Kolluk-Adli Kolluk Ayrımı, Karakol Savcısı, Kolluğun Sivil Denetimi, Norveç Polis Teşkilatı, Polis Savcısı, Norveç Polis Faaliyetlerini Soruşturma Bürosu.

Abstract

The distinction between administrative and judicial police is a current issue in our administrative law. Although various views have been put forward on the subject and this distinction is included in our fundamental laws regarding police, it is seen that the distinction in question is not applied in terms of organization. Another current issue in terms of police is the civilian oversight in our country. Since the concept is quite new in terms of our country's legal system, it has not yet been sufficiently evaluated by the doctrine. The researchs reveals the effectiveness of the Norwegian police system and its civilian oversight. Therefore, in order to contribute to the discussions in our country, the Norwegian Police Organization, which has not been examined in our law before, and the civilian oversight of this organization have been discussed. Similar to our country, there is no distinction between judicial and administrative police in terms of organization. The fact that prosecutors are granted extensive powers over both judicial and administrative police and that the institution of the Police Prosecutor's Office is included distinguishes the Norwegian example from our country. In addition, the Norwegian Police Organization has a civilian oversight mechanism with some unique aspects. Functionally, it is subordinate to the Norwegian Chief Public Prosecutor and can prosecute the files it has decided on the court. In addition, in

order to have an idea about the distinction between administrative and judicial police in Norway and the reasons for which the civilian oversight system was established; the historical background and current structure of the Norwegian Police Organization are also included in this study. The applicability of the Norwegian police system in our country has been evaluated, and the civilian oversight system in Norway has been compared with the example of our country. Finally, various suggestions have been made as a result of these evaluations.

Keywords: Preventive and Judicial Police Distinction, The Prosecutor of Police Station, Civilian Oversight of The Police, Norwegian Police Directorate, The Prosecuting Authority in The Police, The Norwegian Bureau for The Investigation of Police Affairs.

GİRİŞ

Kamu düzenini sağlama faaliyetleri, devletlerin temel varlık sebeplerinden biridir. Zira kamu düzeninin unsurları olan güvenlik, dirlik-esenlik, genel sağlık ve genel ahlakın bireyler ve toplumsal yaşam için hayati öneme sahip olduğu açıktır. Böylece; söz konusu faaliyetleri ifade eden idari kolluk etkinliklerinin, idarenin yerine getirdiği en önemli hizmetlerden biri olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kolluk faaliyetlerinin bir bölümü ise bozulan kamu düzeninin tekrar tesis edilmesine ilişkindir. Adli kolluk ya da suç kolluğu şeklinde ifade edilen bu etkinlikler, ceza adaleti bakımından büyük öneme sahiptir. Etkin ve güçlü bir adli kolluğa sahip olunması, vatandaşların demokratik toplum düzenine olan güvenlerini tesis eden unsurlardan biri olarak görülmektedir.¹

İdari kolluk-adli kolluk ayırımına ilişkin tartışmaların ülkemiz bakımından köklü bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir.² Ancak bu konunun hala tartışma aşamasında kaldığı ve uygulamada somutlaştırılmadığı görülmektedir. Zira

¹ Öztekin Tosun, "Suç Kolluğu," İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi 6, no. 9 (1972): 17.

² Örneğin idari kolluktan ayrı bir adli kolluğun var olduğu Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar tarafından 1934 yılında ifade edilmiştir. Sıddık Sami Onar, *İdare Hukuku, İdari Teşkilat-Amme İdarelerinin Vazife, Salahiyetleri-Amme Hizmetlerinin Temşiyet Tarzları* (İstanbul: Bozkurt Matbaası, 1934), 58. Yine Onar, adli kolluğun adli makamlara bağlı şekilde hareket edeceğini 1944 yılında ifade etmiştir. Sıddık Sami Onar, *İdare Hukuku I.Cilt* (İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1944), 92.

kolluğa ilişkin temel kanunlarımızın hem faaliyet hem de personel bakımından idari kolluk-adli kolluk ayrımı yapmasına rağmen; uygulamada böyle bir ayrım yapılmamakta ve her iki kolluk faaliyeti de aynı personel tarafından yürütülmektedir. Diğer yandan adli kolluk görevlilerinin zorunlu olmadıkça başka birimlerde görevlendirilmemeleri ve hukuk fakültesi mezunlarının adli kolluk bünyesinde istihdam edilmeleri; hâlâ ulaşılacak birer hedef olarak, Adalet Bakanlığının 2021 yılında yayınladığı İnsan Hakları Eylem Planında yer almaktadır.³

İdari kolluk-adli kolluk ayrımıyla benzer şekilde; ülkemiz kolluk hizmetleri bakımından güncel olan bir diğer konu, kolluğun sivil denetimidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ile çeşitli uluslararası kuruluşlar tarafından ülkemize yöneltilen eleştiriler ve öneriler üzerine, 2016 yılında Kolluk Gözetim Komisyonu kurulmuştur. Bununla birlikte; Komisyonu teşkil eden 6713 s. Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması Hakkında Kanunun ihdas ettiği sistemin henüz doktrin tarafından yeterince ele alınmadığı görülmektedir. Halbuki kolluk hizmetleri, idarenin kamu gücünü en yoğun şekilde kullandığı alandır.⁴ O halde, hukuk devletinin temel gereklerinden “*idarenin denetlenmesinin*” en önemli alt dalı; kolluğun denetimidir. Sivil denetim ise, kolluğun denetim şekillerine eklenen yeni bir usuldür.

Bu çalışma ile, idari kolluk-adli kolluk ayrımı ve kolluğun sivil denetimine ilişkin değerlendirmelere katkı sağlanması amacıyla Norveç örneği incelenmiştir. Norveç polisi, halkın %82 oranında güven duyması itibarıyla; OECD ülkeleri içerisinde en yüksek güven oranına sahip teşkilatlardan biridir.⁵ Bu noktada polise %55 oranında güven duyulan ülkemiz bakımından dikkate değer bir örnektir.⁶

³ Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Eylem Planı-Özgür Birey, Güçlü Toplum; Daha Demokratik Bir Türkiye (Ankara: Adalet Bakanlığı, 2021), 84/md.6.2.g-j.

⁴ H. Gökçe Zabunoğlu, “Kolluğun Sivil Gözetimi,” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 2 (2016): 461.

⁵ OECD, *Drivers of Trust in Public Institutions in Norway* (Paris: OECD Publishing, 2022), 9-10.

⁶ Mustafa Aydın vd., *Kantitatif Araştırma Raporu: Türkiye Siyasal Sosyal Eğilimler Araştırması 2022* (İstanbul: Global Akademi ve Akademetre, 2023), 34, <https://www.globacademy.org/wp-content/uploads/2023/01/TREglimleri2022tr.pdf>.

Ayrıca 1989-2024 yılları arasında AİHM tarafından yapılan yargılamalarda, etkin soruşturma eksikliğinden bahisle Norveç hakkında herhangi bir ihlal kararı bulunmazken; aynı konuda ülkemiz hakkında 464 adet ihlal kararı verilmiştir.⁷ Bu durum, halkın yargıya duyduğu güvende de kendini göstermektedir. Zira Norveç halkı %85 oranında yargıya güvenmektedir.⁸ Ancak ülkemizde bu oran %45'tir.⁹ Tüm bu istatistikler, Norveç adli kolluk sisteminin ve ülkede yürütülen sivil denetimin etkinliğini göstermektedir.

Görülebildiği kadarıyla daha önce hukukumuzda incelenmemiş olan Norveç polisi, ülkemizle benzer yönere sahip olduğu kadar kendine has bazı unsurları da bulundurmaktadır. Bu çerçevede öncelikle Norveç adli kolluk sisteminin teşkilinde etkili olan gelişmeler hakkında fikir sahibi olunabilmesi amacıyla, Norveç polisinin tarihine ve teşkilat yapısına kısaca yer verilecek; ardından idari kolluk-adli kolluk ayırımının Norveç polisindeki uygulaması incelenecektir. Norveç adli kolluk sisteminin ülkemize uygulanabilirliğinin mümkün olup olmadığı değerlendirildikten sonra, Norveç'in sivil denetim sistemi ele alınacak ve bu sistemin ülkemizdeki benzeri ile karşılaştırılması sağlanacaktır.

⁷ 1959-2021 yılları arasındaki istatistikler için bkz. European Court of Human Rights, "Annual Report 2021 of the European Court of Human Rights". (COE, 2022), 187,189, https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/annual_report_2021_eng. 2022 yılı için bkz. European Court of Human Rights, "Annual Report 2022 of the European Court of Human Rights", (COE, 2023), 147, https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/annual_report_2022_eng-2?download=true. 2023 yılı için bkz. European Court of Human Rights, "Annual Report 2023 of the European Court of Human Rights", (COE, 2024), 112, <https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/annual-report-2023-eng?download=true>.

⁸ OECD, *Norway*, 9-10.

⁹ Aydın vd., *Kantitatif Araştırma Raporu*, 34. Öte yandan OECD tarafından sunulan rakamlar, bu oranların da altında yer almaktadır. OECD'nin 2022 verilerine göre ülkemizde yargının verdiği kararlardan tatmin olma oranı %33'tür. Bu oran ise OECD ortalaması olan %55.7'nin altında kalmaktadır. OECD, "Government at a Glance 2023 Country Notes-Türkiye," [oecd.org](https://www.oecd.org/publication/government-at-a-glance/2023/country-notes/turkiye-1aab42fa/), erişim tarihi Mayıs 30, 2024, <https://www.oecd.org/publication/government-at-a-glance/2023/country-notes/turkiye-1aab42fa/>.

I. NORVEÇ POLİSİNİN TARİHİ VE TEŞKİLAT YAPISI

Norveç polisinin kökenleri 13.yüzyıla kadar ulaşmaktadır.¹⁰ Ülkemizdeki bekçilere benzeyen ve "Vekter" şeklinde ifade edilen görevliler, bugünkü Norveç polisinin temeli olarak kabul edilmektedir.¹¹ Yine Anglosakson ülkelerindeki "Sheriff" (Şerif)lere¹² benzer şekilde görev yapan "Lensmenn"lerin aynı dönemlerde ortaya çıktıkları belirtilmektedir.¹³

İlk dönemlerde yerel şekilde teşkilatlanan ve yönetilen polislik hizmetleri, 1600'lü yıllardan itibaren daha kurumsal hale getirilmiştir.¹⁴ 1800'lü yıllarda ise bir yandan söz konusu yerel teşkilatlara özerklik tanınırken, bir yandan da ülkenin Adalet Bakanlığının bu hizmetleri ele alma süreci başlamıştır.¹⁵ 1937 yılına gelindiğinde de, söz konusu hizmetler tamamen merkezi idareye bağlanarak

¹⁰ Therese Braastad Kristiansen, "Organizational Change in the Norwegian Police: A Qualitative Investigation of How the Police Investigators Perceive Change. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi (Oslo: University of Oslo, 2014), 3.

¹¹ Dilip K. Das ve Amanda L. Robinson, "The Police in Norway: A Profile," *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* 24, no. 3 (2001): 332.

¹² Shreriff (şerif), bir mahalli idaredede üst yöneticidir. İdaresinin sınırları içerisinde huzuru sağlamak, bu amaçla barışı bozan veya bozmaya teşebbüs eden herkesi yakalamak, hapse atmak ya da para cezası vermek, eyalet mahkemelerince alınan kararları kendi yetki alanında uygulamak şerifin yetki ve görevlerindedir. Ayrıca Şerifin daha ziyade soruşturma ve delilleri toplamaya yönelik sınırlı bir yargı yetkisinin bulunduğu ifade edilmiştir. John Bouvier, *A Law Dictionary (HTML Version)*, c. 1 (Philadelphia: Childs & Peterson, 1856), 1848. Şeriflerin önemli özelliklerinden biri ise; atama ile değil, seçimle göreve gelmeleridir. Sheriffs Office, "History of the Sheriff," (Camden County, 2017), 4.

¹³ Lars Holmberg, "Scandinavian Police Reforms: Can You Have Your Cake and Eat it, too?," *Police Practice and Research* 15, no. 6 (2013): 452; Paul Larsson, "From Integration to Contact A Community Policing Reform?," *Nordisk Politiforskning* 4, no. 2 (2017): 184.

¹⁴ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 3.

¹⁵ Tom Christensen, Per Lægheid ve Lise H. Rykkja, "Reforming the Norwegian Police Between Structure and Culture: Community Police or Emergency Police," *Public Policy and Administration* 33, no. 3 (2018): 245.

ulusal hale getirilmiştir.¹⁶ Böylece, ülkenin Adalet Bakanlığına bağlı; ulusal ve merkezi bir polis teşkilatı kurulmuştur.¹⁷

1970'li yıllarda, ülkenin polis teşkilatının yerleşmesine ve mahalli katılımın artırılmasına yönelik çeşitli talepler ortaya çıkmıştır.¹⁸ Bu talepler çerçevesinde; yerinden yönetim ilkesine uygun olarak, taşra polis birimleri şeriflerin sorumluluğuna bırakılmıştır.¹⁹ Bu dönemde, Norveç polisinin dörtte birinin şeriflerden oluştuğu belirtilmiştir;²⁰ 1988 yılı itibarıyla, bu şekilde görev yapan 370 şerif mıntikasının bulunduğu ifade edilmiştir.²¹ Ayrıca söz konusu talepler üzerine polisin toplum içerisindeki rolü ile görevlerini tespit amacıyla bir komisyon teşkil edilmiştir.²² Söz konusu komisyon tarafından hazırlanan ve "ülkenin geniş görev yelpazesine sahip, taşrada yaşayan vatandaşlar ve topluluklarla güçlü bağları bulunan bir polis teşkilatına ihtiyaç duyduğunu" ifade eden rapor, polis teşkilatında gerçekleştirilecek reformları önemli derecede etkilemiştir.²³

1990'lı yıllarda ise ülkenin polis teşkilatının modernize edilmesine yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Polis teşkilatının modernleşmesinde; mahalli polis idarelerinin bağımsızlığının azaltılması, ikna temelli polis faaliyetlerinden zorlayıcı polis faaliyetlerine geçilmesi ve polis teşkilatına daha fazla kaynak temin

¹⁶ Cristin Thea Wathne, "Welfare Professionals in Transformation The Case of Police Officers in Norway," iç. *Work and Wellbeing in the Nordic Countries*, ed. Helge Hvid ve Eivind Falkum (Oxon: Routledge, 2019), 260.

¹⁷ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 3; James W. Doig, "Polis Sorunları, Öneriler ve Yeniden Düzenleme İçin Stratejiler," çev. Selçuk Yalçındağ, *Amme İdaresi Dergisi* 3, no. 4 (1970): 95.

¹⁸ Larsson, "Policing Reform," 172.

¹⁹ Tom Christensen, Per Lægreid ve Lise H. Rykkja, *Reforming the Norwegian Police Between Structure and Culture: Community Police or Emergency Police* (Bergen: Stein Rokkan Center For Social Studies, 2016), 9.

²⁰ Das ve Robinson, "Police in Norway," 333.

²¹ Lee Bygrave, *World Factbook Of Criminal Justice Systems: Norway* (Washington: Bureau of Justice Statistics, 1993), 12.

²² Larsson, "Policing Reform," 172.

²³ Holmberg, "Scandinavian Police Reforms," 452.

edilmesi esas alınmıştır.²⁴ Bu modernizasyon çalışmalarının önemli bir sonucu olarak; 1994 yılında, şerifler merkezi polis teşkilatına dahil edilmiş ve yeni bir Polis Yasası yürürlüğe girmiştir.²⁵

1990'lı yıllardaki reform hareketlerinin konu edindiği bir başka alan olan, "polis teşkilatının daha kurumsal hale getirilmesi" amacıyla; 1998 yılında bir başka komisyon teşkil edilmiştir.²⁶ Yine ülkenin polis reformlarını konu edinen ve temel olarak polis teşkilatının suçu önlemede, hizmet sunmada ve suçla mücadelede daha etkili olmasını, kendisini halkın ihtiyaçlarına daha iyi yönlendirmesini ve faaliyet maliyetlerini azaltmasını hedefleyen bir başka rapor 2000 yılında yayınlanmıştır.²⁷ Bu çalışmalar sonucunda, polislik hizmetlerinin ülke topraklarında yerine getirildiği 54 polis bölgesi 27'ye indirilmiştir.²⁸

Reform hareketlerinin en önemli sonuçlarından biri, Norveç Polis Müdürlüğü'nün kurulmasıdır. 2001 yılında; merkezi, bölgesel ve yerel polis teşkilatını geliştirmek, koordine etmek, etkin ve hesap verebilir bir polis oluşturmaya yardımcı olmak amacıyla; Norveç Polis Müdürlüğü teşkil edilmiştir.²⁹ Müdürlüğün kurulması, geçmiş uygulamalara nazaran önemli bir değişiklik anlamına gelmektedir.³⁰ Zira geçmişte polislik hizmetleri doğrudan Adalet Bakanlığı tarafından yürütülmekte iken; yeni durumda, Bakanlık bünyesinde ve fakat özerk bir müdürlük tarafından söz konusu hizmetler yürütülecektir.³¹

²⁴ Das ve Robinson, "Police in Norway," 332.

²⁵ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 3.

²⁶ Christensen, Læg Reid ve Rykkja, "Community Police," 245.

²⁷ Holmberg, "Scandinavian Police Reforms," 452.

²⁸ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 3.

²⁹ Erling Birstad ve Paal Christian Balchen, "Norwegian Police Directorate: Implementing Problem Oriented Policing," *International Observer*, no. 40 (2005): 1.

³⁰ Christensen, Læg Reid ve Rykkja, "Community Police," 245. Yazarlar, polis içindeki aktörlerden çoğunun uzun zamandır bu çözümü istediğini; ancak şüpheli siyasilerin bu çözüme engel olduklarını ifade etmişlerdir.

³¹ Lars Holmberg, "Continuity and Change in Scandinavian Police Reforms," *International Journal of Police Science & Management* 21, no. 4 (2019): 208.

2009 yılında Müdürlük, kendisine tahsis edilen kaynakların hedefe yönelik ve etkin şekilde kullanılıp kullanılmadığına ilişkin bir rapor hazırlamak üzere ülkenin Adalet Bakanlığı tarafından görevlendirilmiştir.³² Zira yapılan reformlara rağmen, halkın ihtiyaçlarını karşılamada ve operasyonel yönünü artırmada polisin yetersiz olduğu belirtilmiş; bu dönemde yapılan anketlerde nüfusun yarısının polisin günlük suçlarla mücadelesi hakkında olumsuz bir izlenime sahip olduğu ifade edilmiştir.³³ 2011 yılında gerçekleşen terör saldırıları ise bu reform çalışmalarını hızlandırmış ve politikacıların somut adımlarını tetiklemiştir.³⁴

2011 terör saldırıları sonrasında teşkil edilen bağımsız komisyon, ülkenin polislik hizmetlerindeki bazı problemlere dikkat çekmiştir. Bu kapsamda, polis birimleri arasındaki koordinasyon, iletişim ve organizasyonun zayıf olduğu; yönetim ve liderliğin yeterli olmadığı;³⁵ polisin sorumluluk almaktan çekindiği, yeterince eğitilemediği, karar verme mekanizmalarını çalıştıramadığı;³⁶ çok fazla polis bölgesinin bulunduğu, polis merkezlerinin doğrudan kendilerini ilgilendirmeyen çok fazla işle görevli oldukları, emir komuta zincirinin sağlanamadığı, güncel ve yeterli teknolojiye sahip olunmadığı;³⁷ uygulamalarda yeknesaklığın, sağlam bir hiyerarşinin ve merkezîyetçiliğin gerekli olduğu³⁸ söz konusu raporda ifade edilmiştir. Bu reformlar çerçevesinde mahalli polis

³² Christensen, Læg Reid ve Rykkja, "Community Police," 245.

³³ Holmberg, "Scandinavian Police Reforms," 208.

³⁴ Stig O. Johannessen, "Reforming the Norwegian Police," *Nordisk Politiforskning* 2, no. 2 (2015): 172. 2011 terör saldırıları, 22 Temmuz 2011 Cuma günü, başkent Oslo ve Utøya adasında gerçekleştirilmiş ve toplamda 77 kişinin ölümüne neden olmuştur. Recep Önal, "İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemlerin Batı Dünyasındaki Yansımaları: Norveç Örneği -Karikatür Krizi ve Berwick Terör Saldırısı," *KADER* 16, no. 2 (2018): 382. Yazara göre bu saldırı öncesinde, Norveç Dünyanın en huzurlu ve güvenli ülkesi olarak bilinmekteydi.

³⁵ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 5.

³⁶ Christensen, Læg Reid ve Rykkja, "Community Police," 246.

³⁷ Garda Síochána Inspectorate, *Changing Police in Ireland* (Garda Síochána, 2015), 75.

³⁸ Johannessen, "Reforming the Norwegian Police," 173. Bununla birlikte, komisyonun kurulmasına karar veren koalisyonun 2013 seçimleri sonrasında azınlığa düşmesi nedeniyle, komisyonca getirilen önerilerin yeterince dikkate alınmadığı ifade edilmiştir. Christensen, Læg Reid ve Rykkja, "Community Police," 246.

teşkilatlarının sayısı azaltılmış,³⁹ 27 olan merkezi polis bölgesi 12'ye düşürülmüş, ayrıca istihbarata dayalı polis faaliyetlerinin güçlendirilmesi, uygulamada yeknesaklığın sağlanması, etkin ve tek tip organizasyonun teşkil edilmesi, hizmet sunumunun ve vatandaşla olan ilişkilerin iyileştirilmesi hedeflenmiştir.⁴⁰

Gelinen noktada Norveç Polis Teşkilatı, Kamu Güvenliği ve Adalet Bakanlığına bağlı Norveç Polis Müdürlüğü bünyesinde yer almaktadır.⁴¹ Söz konusu teşkilat 7 özel birimden⁴² ve 12 bölgeden meydana gelmektedir.⁴³ Her bir özel birimin kendine ait karar organı, polis merkezi ve personeli bulunmaktadır.⁴⁴ Yine her bir bölge, idari yetkilere ve ekibe sahip; bölgedeki hizmetlerin yürütülmesinden, alınan sonuçlardan ve bütçenin kullanılmasından sorumlu bir polis amiri tarafından idare edilmektedir.⁴⁵

Norveç polisi, nüfus yoğunluğunun fazla olduğu şehirler ile daha seyrek nüfuslu taşra birimlerinde farklı şekilde teşkilatlanmıştır. Bu çerçevede, nüfusun yoğun olduğu birimlerde; devriye hizmeti ile önleme ve soruşturma hizmetleri için ayrı ayrı bölümlere sahip, nispeten daha büyük polis karakolları teşkil edilmişken; taşra birimlerinde aynı personelin hem devriye hem önleyici hizmetler hem de soruşturma hizmetlerinde görev aldığı şerif ofisleri yer almaktadır.⁴⁶

³⁹ Christensen, Læg Reid ve Rykkja, "Community Police (2016)," 21.

⁴⁰ Holmberg, "Scandinavian Police Reforms," 208.

⁴¹ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 3.

⁴² Söz konusu birimler; Norveç Polis Akademisi, Norveç Kriminal Soruşturmalar Birimi, Ekonomik ve Çevresel Soruşturma ve Kovuşturmaları Ulusal Otoritesi (*Økokrim*), Ulusal Mobil Polis Birimi, Ulusal Göçmenlik Polisi, Polis İstihbarat Birimi ve Norveç Sınır Komiserliğidir. Brita Bjørkelo vd., "Diversity in Education and Organization: From Political Aims to Practice in the Norwegian Police Service," *Police Quarterly* 24, no. 1 (2021): 79.

⁴³ Holmberg, "Scandinavian Police Reforms," 208.

⁴⁴ Kjersti Hove ve Lola Vallès, "Police Education in Seven European Countries in the Framework of Their Police Systems," iç. *The Making of a Police Officer: Comparative Perspectives on Police Education and Recruitment*, ed. Tore Bjørge ve Marie-Louise Damen (Oxon: Routledge, 2020), 25.

⁴⁵ Bjørkelo vd., "Norwegian Police Service," 79.

⁴⁶ Pål Winnæss, Marie-Louise Damen ve Gunnar Thomassen, "Understanding Learning Preferences and Career Aspirations of Norwegian Police Students From a Comparative

Ülkede görev yapan polis birimleri ulusal düzeyde ve tek bir yapı şeklinde teşkil edilmiştir. Bu nedenle, polis yetkileri bakımından coğrafi bir sınır bulunmamaktadır. Yine bu sebeple, ülkemizdeki farklı kolluk birimleri tarafından gerçekleştirilen; otoyollarda devriye gezmek, acil çağrılara yanıt vermek, arama kurtarma faaliyetlerini koordine etmek, kıyı sularında devriye gezmek, sınır birimlerinde pasaport kontrolleri gerçekleştirmek, pasaport ve kimlik düzenlemek, ateşli silah ruhsatı vermek, adli sicil kaydı soruşturması yapmak gibi yetki ve görevler, Norveç polisi tarafından yerine getirilmektedir.⁴⁷

II. NORVEÇ POLİSİNDE İDARİ KOLLUK-ADLİ KOLLUK AYIRIMI

A. Genel Olarak İdari Kolluk-Adli Kolluk Ayırımı

Kolluk faaliyetleri temel olarak kamu düzeninin tesisini amaçlamaktadır. Bu amaç ise, kamu düzeninin bozulmasını engellemeyi, bozulduğu durumlarda ise bu düzenin tekrar tesis edilmesini içermektedir. Bu itibarla, kamu düzeninin bozulmasını engelleme faaliyetleri idari kolluk çerçevesinde; bozulan düzeni yeniden tesis etme faaliyetleri ise adli kolluk kapsamında değerlendirilmektedir.⁴⁸

Adli kolluk-idari kolluk ayırımının önleme-bastırma ayırımından kaynaklanmadığına ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Söz konusu görüşler, genellikle “suçla ilgili olma” esasından hareket etmektedir. Buna göre; kamu düzenini bozan ve fakat suç olmayan eylem ve durumlara önceden müdahale edilmesi idari kolluk; kanunların suç saydığı eylem ve durumların vuku bulmasının ardından bunların soruşturulması ise adli kolluk faaliyetleri

Perspective,” iç. *The Making of a Police Officer: Comparative Perspectives on Police Education and Recruitment*, ed. Bjørgo, Tore ve Marie-Louise Damen (Oxon: Routledge, 2020), 125.

⁴⁷ Das ve Robinson, “Police in Norway,” 343; Bygrave, “Criminal Justice Systems: Norway,” 13; Daniel Albert, “Police in Norway: The Norwegian Policing System Explained,” *lifeinnorway.net*, erişim tarihi Mayıs 4, 2022, par. 5, <https://www.lifeinnorway.net/police-in-norway/>.

⁴⁸ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023), 627; Kemal Gözler, *İdare Hukuku* (Bursa: Ekin, 2019), 2:484; A. Şeref Gözübüyük, *Yönetim Hukuku* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2016), 304; Metin Günday, *İdare Hukuku* (Ankara: İmaj Kitabevi, 2011), 294.

çerçevesinde değerlendirilmelidir.⁴⁹ Ülkemizdeki kolluk birimlerini düzenleyen temel kanunlardan bazıları da bu görüşü desteklemektedir. Zira söz konusu kanunların kamu düzenini bozan her durum yerine, genellikle suç niteliğinde olan vakaları adli kolluk çerçevesinde değerlendirdiği görülmektedir.⁵⁰ Öte yandan bu ayırım daha da ileri götürülerek; suçla ilgili olmayan faaliyetlerin bastırma amacıyla bile olsa idari kolluk kapsamında olacağı, suçla ilgili olan faaliyetlerin ise önleme niteliğinde bile olsa adli kolluk kapsamında olacağı ifade edilmiştir.⁵¹

Ayrıca bazı hallerde her iki kolluk faaliyetinin birlikte yürütülebilmesi söz konusu olabilmektedir. Kolluğun bir yandan kamu düzeninin bozulmasını önlediği, bir yandan da işlenen suçlarla ilgili soruşturma faaliyetlerini gerçekleştirdiği bu durumlar, "*Çifte karakterli tedbirler*" şeklinde ifade edilmiştir.⁵² Örneğin kolluğun bir suçluyu yakalaması, bir yandan işlenmiş suçun soruşturulmasına; bir yandan da yakalanan kişinin daha fazla suç işlemesini engelleyerek, kamu düzeninin bozulmasının önlenmesine hizmet etmektedir.⁵³ Bu noktada bastırma faaliyetlerinin, önleme faaliyetlerini tamamlamak amacıyla var olduğu da dile getirilmiştir.⁵⁴

İdari kolluk faaliyetleri ile adli kolluk faaliyetlerinin ayrılmasında ve bu faaliyetlerin farklı personeller tarafından yerine getirilmesinde çeşitli faydaların bulunduğu belirtilmiştir. Sözgelimi mevcut durumda; farklı yöneticiler altında, farklı mevzuata dayanarak, farklı şekillerde yürütülen faaliyetlerin ülkemizde

⁴⁹ Feridun Yenisey, *Kolluk Hukuku* (Ankara: Beta Basım Yayın, 2015), 417; Sencer Abdullah Akkoyunlu, *Kamu Düzeninin Sağlanmasında Kolluğun Yetkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), 83.

⁵⁰ Gerçekten de hem 2559 s. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu; "*İşlenmiş olan bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak.*" ifadesiyle (2559 s. Kanun md.2), hem de 2803 s. Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu; "*İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek*" (2803 s. Kanun md.7.) ifadesiyle, adli kolluk faaliyetlerini suçların işlenmesi ile ilişkilendirmiştir.

⁵¹ Gözler, *İdare Hukuku*, 2:485-86.

⁵² Yenisey, *Kolluk Hukuku*, 131.

⁵³ Akkoyunlu, "Kolluğun Yetkileri," 88.

⁵⁴ İl Han Özay, "İdari Kolluk-Adli Kolluk," *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 71, no. 1 (2013): 950.

aynı personel tarafından yerine getirildiği; bu durumun kuvvetler ayrılığı ve etkin hizmet sunma ilkelerine aykırı olduğu,⁵⁵ yine adli kollukta görev alan personele idari kolluk görevi verilmesinin adli kolluk faaliyetlerini yavaşlattığı ve ayrıntıların kaçırılmasına sebep olabildiği belirtilmektedir.⁵⁶ Halihazırda mülki amirlerin, hem adli hem de idari kolluk faaliyetlerini yürüten personel üzerinde disiplin ve terfi yetkilerine sahip oldukları; bu durumun ise idari kolluk faaliyetlerini öne çıkaracağı ve bu faaliyetlerin daha fazla önemsenmesine neden olacağı da ifade edilen bir başka husustur.⁵⁷

Savcılık bünyesinde bir adli kolluk biriminin teşkilatlanması halinde ise; söz konusu sistemin, adli kolluk sicillerini düzenleme yetkisini savcıya vereceği; bunun da adli kolluk üzerindeki savcılık etkinliğini artıracığı ve böylelikle vatandaşlara teminat sağlayacağı belirtilmektedir.⁵⁸ Ayrıca adli kolluğun savcının yardımcısı olması ve teknik faaliyetler yürütmesi nedeniyle; yargı organları için getirilen tarafsızlık ve reddedilebilirlik unsurlarına sahip olmasının gerektiği; aksi bir durumun usul ilkelerine aykırı olacağı ifade edilmiştir.⁵⁹ Yine adli kolluk faaliyetlerinde uzmanlaşmanın gerektiği, ancak adli kolluk personelinin idari kolluk faaliyetlerini yürütebilmesi ve idari kolluk-adli kolluk ayrımı yapılmaksızın tayin edilmesi nedeniyle bahsi geçen uzmanlaşmanın gerçekleşemediği dile getirilmektedir.⁶⁰ Benzer şekilde her iki kolluk biriminin de ayrı bir uzmanlaşma ve ihtisas gerektirmesi nedeniyle organik olarak

⁵⁵ Nizamettin Aydın ve Tahir Demir, "Emniyet Hizmetlerinin Sunumunda Düalist Yapı Sorunsalı: Adli ve İdari Kolluk," *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, no. 9 (2022): 21.

⁵⁶ Yusuf Ziya Polater, "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi ve Soruşturmalara Etkisi," *TBB Dergisi*, no. 120 (2015): 310.

⁵⁷ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 627. Ayrıca söz konusu durumun acele hallerde ya da Cumhuriyet savcısının verdiği talimatlarda, kolluk personelini ikilemde bırakabildiği; uygulamada kolluk personelinin bu durumdan sıklıkla yakındığı da ifade edilmiştir. Polater, "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi," 310.

⁵⁸ Hasan Tahsin Fendoğlu, "Adli Kolluk Üzerine," *Yargıtay Dergisi* 23, no. 3 (1997): 237.

⁵⁹ Türkiye Barolar Birliği, Adli Zabitanın İdari Zabıtanın Ayrılması Hakkında TBB Yönetim Kurulu Raporu (Ankara: TBB, 1974), 5-6.

⁶⁰ Polater, "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi," 311.

ayrılmalarının gerektiği;⁶¹ organik ayrımın olmadığı durumda, özellikle kolluk faaliyetleri esnasında meydana gelen anlaşmazlıkların adli yargıda mı idari yargıda mı görüleceği hususunda uyuşmazlıkların çıktığı ve kolluk birimleri ile savcılıklar arasında idari yönden çatışmaların meydana gelebildiği de belirtilmiştir.⁶²

Yukarıda yer verilen görüşlerden farklı olarak, iki kolluk biriminin organik olarak ayrılmaması gerektiğine ilişkin çeşitli görüşler de bulunmaktadır. Bu noktada, ayrı bir teşkilat kurulması halinde; verimlilik, etkinlik ya da kişi güvenliği bakımından herhangi bir katkının ortaya çıkmayacağı;⁶³ aksine personel sayısının artacağı ve iki kolluk birimi arasında rekabetin olabileceği,⁶⁴ idari kolluğun haiz olduğu imkanlardan adli kolluğun istifade edemeyeceği⁶⁵ ve yakın iş birliği içerisinde hareket etmesi gereken iki kolluk birimi arasında koordinasyonun sağlanamayacağı ifade edilmiştir.⁶⁶

Son olarak bu değerlendirmelerle birlikte, tüm kolluk faaliyetlerinin tek kolluk teşkilatınca yürütüldüğü sistemin; daha geniş yüzölçümüne sahip ve fakat daha az nüfus yoğunluğunun görüldüğü bölgeler için verimli olabileceğine, ancak bu varsayımın da çok gelişmiş, iyi eğitilmiş ve yüksek teknolojiye sahip bir polis teşkilatı gerektirdiğine dikkat çekilmiştir.⁶⁷ Yine bu konuda genel ve net bir tercihte bulunulmasının doğru olmadığı; her ülkenin kendi idari teamülleri, özellikleri ve gelenekleri kapsamında bir sistem geliştirmesinin yararlı olacağı ifade edilmiştir.⁶⁸

⁶¹ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *Türk İdare Hukuku*, 627.

⁶² Ali D. Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2020), 540.

⁶³ R. Cengiz Derdiman, "Etkin Ceza Adaleti Açısından Alternatif Bir Öneri Olarak Cumhuriyet Savcısından Ayrı Adli Polis Modeli," iç. *Ceza Adalet Sistemi Sempozyumu* (Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 1998), 231.

⁶⁴ Türkiye Barolar Birliği, *TBB Yönetim Kurulu Raporu*, 7.

⁶⁵ Tosun, "Suç Kolluğu," 10.

⁶⁶ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, 541.

⁶⁷ Tibor Kozma, "From Adjusting to Rebuilding Police Institutions," *Connections* 13, no. 3 (2014): 122.

⁶⁸ Ulusoy, *Yeni Türk İdare Hukuku*, 541.

B. İdari Kolluk-Adli Kolluk Ayırımının Norveç Uygulaması

Norveç Polis Teşkilatı, önleyici kolluk faaliyetleri ile birlikte suçların soruşturulmasında da görev almaktadır.⁶⁹ Bu itibarla ülkemiz uygulaması ile benzerlik göstermektedir. Ancak Norveç polisindeki adli kolluk uygulamalarının ülkemizdekinden oldukça farklı yönleri de bulunmaktadır. Zira Norveç Polis Teşkilatı bünyesinde, polis savcılarını görev yapmaktadır.⁷⁰

Polisin soruşturma açılmasına karar verme, soruşturma gerçekleştirme ve söz konusu soruşturmayı mahkeme önüne taşıyabilme yetkisi, Norveç bakımından oldukça eskidir. Zira bir önceki başlıkta ifade edildiği üzere, taşra bölgelerinde görev yapan şeriflerin söz konusu yetkileri öteden beri bulunmaktadır.⁷¹ Norveç polisi bünyesinde bir savcılık teşkilatının kurulması ise, 1887 yılında gerçekleştirilmiştir.⁷²

Norveç'teki savcılık sistemi, üç bölümden meydana gelmektedir.⁷³ Bunlar hiyerarşik olarak, Norveç Başsavcılığı (*Riksdavokaten*), bölge başsavcılıkları (*Statsadvokaten*)⁷⁴ ve polis savcılıklarıdır (*Politiifullmektig-Politiadvokaten*).⁷⁵ Bölge başsavcılıkları 10 bölgeye ayrılmakta, polis savcılıkları ise ülkenin 12 polis

⁶⁹ Gert Johan Kjelby, "Research on Police and Prosecution Law in Bergen," *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice* 10, no. 2 (2022): 52.

⁷⁰ Christensen, Lægred ve Rykkja, "Community Police (2016)," 9.

⁷¹ Holmberg, "Scandinavian Police Reforms," 452.

⁷² Das ve Robinson, "Police in Norway," 344, dn.2.

⁷³ Alf Butenschön Skre, "Investigation Plans as a Tool for Managing Investigations in Norway," iç. *Quality Control in Criminal Investigation*, ed. Xabier Agirre vd. (Brussels: Torkel Opsahl Academic, 2020), 889.

⁷⁴ Bölge başsavcılıkları; 10 bölge ile Ekonomik ve Çevresel Soruşturma ve Kovuşturmaları Ulusal Otoritesi ve Organize ve Ağır Suçların Soruşturulması Ulusal Otoritesi'nden (*Det Nasjonale Statsadvokatembetet*) meydana gelmektedir. Riksdavokaten, "The Director of Public Prosecutions and the Regional Public Prosecution Offices," *riksadvokaten.no*, erişim tarihi Mayıs 4, 2022, <https://www.riksadvokaten.no/english/>.

⁷⁵ Advokatforeningen, "Features of the Norwegian Criminal Justice System," *advokatforeningen.no*, erişim tarihi Mayıs 4, 2022, <https://www.advokatforeningen.no/en/features-of-the-norwegian-legal-system/features-of-the-norwegian-criminal-justice-system/>.

bölgesinde yer almaktadır.⁷⁶ Polis bölge müdürleri (*Politimester*), aynı zamanda Norveç Başsavcılığı ile bölge başsavcılıklarının altında yer alan bir savcılık makamı olarak ve polis bünyesindeki savcılık faaliyetlerinin amiri şeklinde konumlandırılmıştır.⁷⁷ Bölgelerin savcılık faaliyetleri ise, bölge müdür yardımcılığı bünyesinde teşkilatlanmıştır. Bölgenin polis müdür yardımcıları, ilgili polis bölgesinin savcılık faaliyetlerinden sorumlu olup bölgedeki polis savcıları ile kıdemli polis savcılarını (*Politiadjutant*) denetleme yetkisine sahiptirler.⁷⁸ Polis savcıları her ne kadar polis teşkilatına entegre ise de; adli soruşturmalardaki yetkileri bakımından idari polis birimlerinden değil, doğrudan bölge başsavcıları ya da Norveç Başsavcısından emir almaktadırlar.⁷⁹ Böylece bir yandan soruşturmacılarla savcı arasında yakın bir işbirliği ile gözetim ilişkisi kolaylaştırılmakta;⁸⁰ bir yandan da savcılara işlevsel bağımsızlık getirilmektedir.⁸¹

Cinayet vakalarından hırsızlık olaylarına kadar Norveç'te gerçekleşen adli soruşturmaların tümü, bir polis savcısının sorumluluğunda başlatılmaktadır.⁸² Aynı zamanda hukukçu da olan polis savcıları, adli soruşturmaları yürütmekte; tutuklama ya da diğer zorlayıcı tedbirlerin uygulanmasını mahkemeden talep edebilmekte veya kovuşturma açılıp açılmamasına karar verebilmektedir.⁸³

⁷⁶ Riksadvokaten, "Director of Public Prosecutions."

⁷⁷ Legislation Department Norwegian Ministry of Justice and Police, "The Criminal Procedure Act" (Ministry of Justice and the Police, 2014), <https://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-19810522-025-eng.pdf> sf.18,19/md.55,58; Regjeringen, "The Prosecution Authority in Norway," 2017, https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/223/files/2017/07/574150_en_jogeir_prosecut.pdf.

⁷⁸ Das ve Robinson, "Police in Norway," 338.

⁷⁹ Regjeringen, "Prosecution Authority in Norway," 5.

⁸⁰ Skre, "Investigations in Norway," 890.

⁸¹ Michael Tonry, "Prosecutors and Politics in Comparative Perspective," *Crime and Justice* 41, no. 1 (2012): 14.

⁸² Regjeringen, "Prosecution Authority in Norway," 5.

⁸³ European Judicial Network, "Norway," ejn-crimjust.europa.eu, erişim tarihi Mayıs 4, 2022, <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn2021/ContentDetail/EN/5/22>.

Norveç'te gerçekleştirilen adli soruşturmaların sorumluluğu savcı, emniyet amiri ve soruşturmacı polis olmak üzere üç makam arasında paylaşılmaktadır.⁸⁴ Polis savcıları, soruşturmayı yürütmek üzere bir polis memuru atayıp soruşturmanın her aşamasını takip etmektedirler.⁸⁵ Yapılan soruşturma sonucunda, dosyanın mahkeme önüne götürülerek kovuşturma açılmasına ya da uyuşmazlığın alternatif yollarla çözülmesine polis savcısı karar verilebilmektedir.⁸⁶ Bu çerçevede örneğin, trafik kurallarının ihlali gibi suçlar polis tarafından düzenlenen idari para cezasının ödenmesi ile sonuçlanmakta; para cezasının ödenmemesi halinde ise, mahkeme önünde basit yargılama usulü ile karara bağlanmaktadır.⁸⁷ Yine ilam vermek, soruşturma ya da kovuşturmaya yer olmadığına karar vermek veya uyuşmazlığın Ulusal Arabuluculuk Merkezine iletilmesine karar verebilmek, polis savcılarının sahip olduğu yetkililerdendir.⁸⁸

Kovuşturma aşamasında ise, hafif nitelikli suçlar polis savcıları tarafından; daha ciddi vakalar ise duruma göre bölge başsavcıları ya da Norveç Başsavcısı tarafından kovuşturulmaktadır.⁸⁹ Bu çerçevede 6 yıldan daha az hapis cezasını gerektiren suçlar polis savcıları tarafından, 6 yıldan fazla hapis cezası gerektiren suçlar ile istinaf aşamasındaki davalar bölge başsavcıları tarafından kovuşturulmakta; ülke güvenliğini, Anayasayı ve medeni hakları tehdit eden suçların söz konusu olması ya da suç işlemeye teşvik, dine hakaret ve sır saklama yükümlülüğünün ihlali gibi hallerde ise kovuşturmalar Norveç Başsavcısı

⁸⁴ Braastad Kristiansen, "Norwegian Police," 4.

⁸⁵ Regjeringen, "Prosecution Authority in Norway," 5.

⁸⁶ Gerhard Ploeg, "Norway," iç. *Probation in Europe*, ed. Anton M. Van Kalmthout ve Ioan Durnescu (Nijmegen: AOLF Legal Publishers, 2008), 770, 779.

⁸⁷ Bygrave, *Criminal Justice Systems: Norway*, 21.

⁸⁸ Polis savcıları, soruşturma aşamasında; iddianame hazırlanmasına, davanın mahkemede kovuşturulmasına, isteğe bağlı ilam hazırlanmasına, kovuşturmadan feragat edilmesine, davanın Ulusal Arabuluculuk Merkezine sevk edilmesine ya da delil yetersizliği, failin bulunamaması, fiilin ceza gerektirmemesi, soruşturmaya yer olmaması, failin 15 yaşından küçük olması, haksız tahrikin söz konusu olması gibi nedenlerle davanın düşürülmesine karar verebilmektedir. Regjeringen, "Prosecution Authority in Norway," 5-6.

⁸⁹ Bygrave, *Criminal Justice Systems: Norway*, 20; Riksadvokaten, "Director of Public Prosecutions,"

tarafından yapılmaktadır.⁹⁰ Yine 21 yıla kadar hapis cezasını gerektiren fiillerin Norveç Başsavcılığı tarafından kovuşturulacağı 1981 tarihli Norveç Ceza Yargılaması Usulü Kanununda belirtilmiştir.⁹¹

Bölge başsavcıları, polis savcıları ile bunların gerçekleştirdikleri soruşturma ve kovuşturmaları gözetlemekte; bu savcıların kararları hakkındaki itirazları karara bağlamaktadır.⁹² Norveç Başsavcısı ise hem sistemin işleyişine ilişkin mesleki standartları tespit edip bunlara uyulmasını sağlamakta, hem bölge savcılarının kararları hakkındaki itirazları incelemekte, hem de gerek görev alanına giren gerekse Norveç Yargıtay'ında görülen davaları soruşturmakta ya da kovuşturmaktadır.⁹³ Bu itibarla ülkenin polis teşkilatı Kamu Güvenliği ve Adalet Bakanlığı tarafından yönetilmekte ve fakat adli soruşturma işlemleri bakımından Norveç Başsavcısından da emir almaktadır.⁹⁴

C. Norveç Uygulamasının Ülkemizde Tatbik Edilebilirliği

Görüldüğü üzere ve ülkemizle benzer şekilde, Norveç polis teşkilatında hem adli kolluk hem de idari kolluk faaliyetleri aynı personel tarafından yerine getirilmektedir. Bununla birlikte Norveç örneği, polis savcılıklarına yer vererek ve savcıların kolluk üzerindeki yetkilerini artırarak bu uygulamayı biraz daha ileriye götürmüştür. Yine ülkenin polis teşkilatı doğrudan Adalet Bakanlığı bünyesinde konumlandırılmıştır. Bu itibarla kolluk personelinin adli ve idari kolluk

⁹⁰ Regjeringen, "Prosecution Authority in Norway," 2, 3, 5.

⁹¹ Norwegian Ministry of Justice and Police, "The Criminal Procedure Act," 22/md.65, 67. Norveç ceza sisteminde öngörülen en yüksek hapis cezası kural olarak 21 yıldır. Bu kuralın iki istisnası bulunmaktadır: savaş suçları ile insanlığa karşı suçlar. Söz konusu istisnalar bakımından hapis cezası 30 yıldır. Ryan Berger, "Kriminalomsorgen: A Look at the World's Most Humane Prison System in Norway," (SSRN, 2016), 6-30, <https://ssrn.com/abstract=2883512>.

⁹² Riksadvokaten, "Director of Public Prosecutions,"

⁹³ Regjeringen, "Prosecution Authority in Norway," 2; Tor-Aksel Busch ve Reidar Bruusgaard, *Enquiries Addressed to the Norwegian Director of Public Prosecutions Concerning a Decision* (Director of Public Prosecutions, 2019), 1, <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2019/05/Enquiries-addressed-to-the-Norwegian-Director-of-Public-Prosecutions-concerning-a-decision.pdf>.

⁹⁴ Bygrave, *Criminal Justice Systems: Norway*, 12.

kapsamındaki faaliyetleri aynı Bakanlığın sorumluluğundadır. Öte yandan Norveç Başsavcılığı Bakanlar Kuruluna karşı değil de Norveç Kralına karşı sorumlu olduğundan,⁹⁵ Norveç polisinin adli kolluk faaliyetleri bakımından farklı bir amiriyete tabi olduğu söylenebilir.

Ülkemizde; adli kolluk-idari kolluk ayırımının tartışılmasındaki en önemli amaçlardan biri, adli makamların adli kolluk faaliyetlerini yürüten personel üzerindeki yetkilerini artırmaktır. Zira ülkemiz bakımından, adli kolluk faaliyetlerini yürüten personel üzerinde savcının sahip olduğu yetkiler; söz konusu personelin sicil düzenlemeleri bakımından görüş bildirmekle ve bu personel hakkında doğrudan ceza soruşturması başlatabilmekle sınırlıdır. Ancak disiplin, terfi ya da yer değiştirme gibi konularda savcıların adli kolluk personeli üzerinde herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Buradan hareketle, savcı ile aralarında hiyerarşik bir ilişki bulunmayan adli kolluk personellerinin savcı talimatını yeterince dikkate almayabilecekleri; hiyerarşik üstleri olan idari amirleri ile savcılar arasında kalmaları halinde, idari amirlerine öncelik tanıyabilecekleri dile getirilmektedir.⁹⁶ Savcının adli kolluk personeli üzerindeki ceza soruşturması açabilme yetkisinin ise bir tehditten öteye gidemediği, gerçek anlamda savcıyı adli kolluk amiri yapabilmek için; yükseltme, nakledilme, disiplin gibi işlemlerde de savcının yetkili kılınmasının gerektiği belirtilmektedir.⁹⁷ Yine adli kolluk personelinin sicili hakkında savcılara tanınan görüş bildirme yetkisinin sembolik bir niteliğe sahip olduğu da ifade edilmektedir.⁹⁸

Bu noktada Norveç örneği oldukça önemlidir. Zira Norveç örneğinde, savcılara adli kolluk faaliyetleri ya da personeli üzerinde geniş yetkiler tanınmakla kalmamış; bölge emniyet müdürleri de Norveç Başsavcısı ve bölge savcılıklarının altında yer alan bir savcılık makamı olarak konumlandırılmıştır. Yine kolluk

⁹⁵ Sankar Sen, *Enforcing Police Accountability Through Civilian Oversight* (New Delhi: Sage Publications India, 2010), 19.

⁹⁶ Polater, "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi," 298.

⁹⁷ Öztekin Tosun, "Suç Kolluğu ve Savcılık," *Yargı Aylık Dergisi*, no. 45 (1980): 14 Akt. Haluk Çolak, "Kolluk Teşkilatı ve Adli Kolluk," *Sayıştay Dergisi*, no. 28 (1998): 90.

⁹⁸ Polater, "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi," 322. Benzer şekilde, söz konusu yetkinin etkinliğinin tartışmalı olduğu; zira adli kolluk görevlileri ve sorumlularının sürekli değiştiği, yine bu personelin sicil amirleri ile görüş bildiren savcılarının da sürekli değiştiği bu durumda bahsi geçen yetkiyi etkisizleştirdiği ifade edilmiştir. Aydın ve Demir, "Düalist Yapı," 41.

organizasyonu içerisinde de polis savcılıklarına yer verilmiş ve bu savcılıklar bölge emniyet müdür yardımcılığı bünyesinde teşkilatlanmıştır. Norveç örneğinde adli kolluk-idari kolluk ayrımının yapılmaması da dikkate alındığında; aslında adli bir makam olan savcının, sadece adli kolluk personeli üzerinde değil; idari kolluk personeli üzerinde de hiyerarşik bir üst konumuna getirildiği söylenebilir. Ülkemizde ise, değil idari kolluk personeli; savcının adli kolluk personeli üzerindeki yetkileri bile oldukça sınırlıdır. Konuya ilişkin araştırmalar, Norveç sisteminin etkin bir şekilde çalıştığını göstermektedir. Yukarıda ifade edildiği üzere 1989-2024 yılları arasında AİHM tarafından yapılan yargılamalarda, etkin soruşturma eksikliğinden bahisle Norveç hakkında herhangi bir ihlal kararı verilmemiştir. Yine Norveç halkının polise duyduğu güven %82, yargıya duyduğu güven ise %85 seviyesindedir. Ülkemize gelindiğinde, vatandaşın polise duyduğu güven %55, yargı organına duyduğu güven ise %45 seviyesindedir. Yine AİHM tarafından 1989-2024 yılları arasında yapılan yargılamalarda, etkin soruşturma eksikliğinden bahisle ülkemiz hakkında 464 ihlal kararı verilmiştir. Bu istatistikler, adli kolluk sistemimiz ile ilgili yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi gerektiğini ve bu konuda Norveç'in bizden ileride olduğunu göstermektedir.

Norveç örneğinin ülkemiz bakımından doğrudan uygulanması pek mümkün görünmemektedir. Zira öncelikle Norveç örneğinin altında; nüfusun ve yüzölçümünün az olması, İçişleri ve Adalet Bakanlıklarının iç içe geçmesi ve tek bir kolluk teşkilatının bulunması gibi nedenler yer almaktadır. Bu örneğin ülkemize doğrudan ihdas edilmesi halinde, her ne kadar il ya da ilçe kolluk teşkilatlarının başında hukukçuların bulunması söz konusu olacak ise de savcılık teşkilatının Adalet Bakanlığı yerine İçişleri Bakanlığı ile ilişkilendirilmesi; savcılarının il ve ilçelerde emniyet müdürü şeklinde konumlandırılması, böylece vali ve kaymakam gibi idari makamların ayrıca güvenlik bürokrasisinin savcılara emir ve talimat vermesi gündeme gelecektir. Bu varsayım ise, mevcut durumda hakimlik ile aynı seviyede mülhaza edilen savcılık bakımından oldukça köklü değişiklikleri gerekli kılmaktadır. Ancak bu durum, Norveç sisteminden örnek alınacak unsurların olmadığı şeklinde de yorumlanmamalıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere; savcının adli kolluk personeli üzerindeki yetkilerinin genişletilmesi, ülkemiz bakımından bir gerekliliktir. Bu amaçla sadece sicil düzenlemelerinde görüş bildirme değil; Norveç örneğine benzer olarak disiplin, terfi, izin, yer değiştirme ve iş bölümü konularında da savcılarının adli kolluk personeli üzerinde yetkili kılınması gerekmektedir.

Öte yandan mevcut durumda idari makamların emrinde olan kolluk personeli üzerinde savcıların yetkilerinin artırılması beklenen faydayı sağlamayabilir. Zira ilk olarak, bu durumda adli kolluk-idari kolluk ayrımının organik olarak yapılmasıyla ortaya çıkacağı yukarıda ifade edilen faydalara ulaşamayacaktır. Ayrıca bilindiği üzere kolluk; disiplinin, güçlü bir hiyerarşinin, uzun mesai saatlerinin ve zorlu görevlerin söz konusu olduğu; bu nedenle de hem kolluk personelinin psikolojisini hem de aile ilişkilerini etkileyen bir teşkilattir.⁹⁹ Yakın zamanda gerçekleştirilen bir çalışmada ise, polisleri görev sırasında strese sokan en önemli iki nedenin amir baskısı (mobbing) ile sahipsizlik olduğu dile getirilmiştir.¹⁰⁰ Halihazırda yeterince stres ile mücadele eden ve amir baskısından yakınan kolluk personelinin hiyerarşik amirlerini artırmak, söz konusu personelin üzerindeki baskıyı çoğaltabilir, bu personelin psikolojisini ve çalışma isteğini olumsuz yönde etkileyebilir. Son olarak; kolluk personelinin izin, yer değiştirme ve iş bölümü konularında adli makamların da yetkili olması; bu konulardaki karar alma süreçlerini uzatabilir ve bürokrasiye neden olabilir. Bu nedenlerle en uygun çözüm, adli kolluk personelinin idari kolluk personelinden ayrılarak savcılık

⁹⁹ Zakir Gül ve Murat Delice, "Police Job Stress and Stress Reduction/Coping Programs: The Effects On The Relationship With Spouses," *Polis Bilimleri Dergisi* 13, no. 3 (2011): 21.

¹⁰⁰ Söz konusu çalışmada, görevlerini yürütürken karşılaştıkları en büyük sorunları polis mensuplarının sıralamaları istenmiş ve sonuç olarak uzun ve düzensiz mesai saatleri %97; sahipsizlik (olumlu ya da olumsuz durumlarda kurumun/yöneticilerin yanınızda olup olmaması) %96,6 ve mobbing (bezdiri, amir baskısı) %96 oranıyla ilk üç sırayı oluşturmuştur. Yine aynı çalışmada "Görev esnasında "stres faktörü" olarak aşağıdakilerden hangisi ya da hangilerini tanımlarsınız? Başka bir deyişle görev esnasında sizi en çok strese sokan sebep aşağıdakilerden hangisi ya da hangileridir?" sorusuna da %96,9 oranıyla sahipsizlik; %96,69 oranıyla mobbing (bezdiri, amir baskısı) ve %91,8 oranıyla da ekonomik durumlar cevabı verilmiştir. Son olarak, "Sizce Emniyet Teşkilatında intiharların temel sebebi ya da sebepleri nelerdir?" sorusuna %99 oranında mobbing (bezdiri, amir baskısı) ve %98,5 oranında çalışma saatleri ve görev stresi cevabı verilmiştir. Emniyet Teşkilatı Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, "Emniyet Teşkilatındaki İntiharlar ve Sorunlara Yönelik Anket Araştırması" (Emniyet Teşkilatı Sendikası, 2024), 6,10,16, <https://emniyet.org.tr/wp-content/uploads/2024/05/Emniyet-Teskilatindaki-Intiharlar-ve-Sorunlara-Yonelik-Anket-Calismasi.pdf>. İlginç olan bir başka istatistikte ise, çalışmaya katılan personelin %84,1'i, başka bir meslek seçme şansı olsaydı Emniyet Teşkilatından istifa edeceğini, %80,8'i yakın ya da tanıdıklarına polislik mesleğini ya da Emniyet Teşkilatını tavsiye etmeyeceğini ifade etmiştir. (sf. 14,15)

makamı bünyesine dahil edilmesidir. Başka bir deyişle, adli kolluk personelleri savcılık teşkilatı içerisinde istihdam edilmelidir.

Adli kolluk teşkilatının savcılık bünyesinde organize edilmesi mümkündür. Ancak bu öneri gerçekleştirilemese dahi en azından karakol savcılığı müessesesi ihdas edilebilir. Zira uygulamada savcıların iş yoğunluğu nedeniyle olay yerlerinin tamamına gidemedikleri ve telefonla talimat vererek görevlerini yürüttükleri bilinmektedir. Yine aynı nedenlerle savcıların soruşturmanın başında bizzat bulunamadıkları; gerçekleşen adli olayla ilgili olarak kolluk tarafından kendilerine aktarılan bilgilerle yetinmek ve bu bilgilere güvenmek zorunda oldukları dile getirilmektedir.¹⁰¹ Ayrıca yukarıda ifade edildiği üzere kolluk personelleri adli görevleri dışında idari makamların emrinde olduğundan ve karakollarda görev yaptığından, bu personelin aidiyet bakımından kendisini idari kolluğa daha yakın görmesi muhtemeldir. Norveç sisteminde getirilen polis savcılığı yoluyla, savcı ve adli kolluk personeli arasında yakın bir iş birliği ile gözetim ilişkisinin sağlandığı ifade edilmektedir. Bu noktada ülkemizde de benzer bir mekanizmanın tesis edilmesi amacıyla karakol savcılığı müessesesi getirilebilir. Her karakolda bir savcının görev yapması yoluyla, savcıların kolluk personeline ve adli kolluk faaliyetlerine daha yakın olması sağlanabilir. Böylece daha yakın bir iş birliği ile gözetim ilişkisi tesis edilecektir. Diğer yandan yukarıda yer verilen gerekçeler ışığında, adli kolluk-idari kolluk ayrımının organik bakımdan yapılmasının ve adli kolluk personellerinin savcılık teşkilatı içerisinde istihdam edilmesinin en doğru çözüm olacağı da ifade edilmelidir.

III. NORVEÇ POLİSİNİN SİVİL DENETİMİ

A. Kolluğun Sivil Denetimi Kavramı

Kolluk teşkilatı ve faaliyetleri çeşitli şekillerde denetlenmektedir. Hiyerarşik denetim, yargısal denetim, yasama denetimi ya da kamuoyu denetimi, kolluğun denetlendiği usullerdendir. Kolluğun sivil denetimi ise, organik anlamda özerk ve

¹⁰¹ Polater, "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi," 314.

karar alma süreçlerinde hükümetten bağımsız kurumlarca gerçekleştirilen denetimleri ifade etmektedir.¹⁰²

Bu denetim usulü; kolluk personeli tarafından gerçekleştirilen bazı eylemlerin, kolluk amirleri tarafından değil; bu personele göre daha sivil nitelikte olan makam ya da merciler tarafından denetlenmesini esas almaktadır. Böylece yapılan soruşturmaların bağımsızlık, yeterlilik, sürat, kamuoyu takibi ve mağdurun katılımı ilkelerine uygun şekilde yürütülmesi amaçlanmaktadır.¹⁰³ Söz konusu ilkelerin en önde geleni bağımsızlıktır. Zira soruşturmalar sonucunda verilen kararların kabullenilmesindeki en önemli etken; şikâyetçilerin, soruşturmaların bağımsız şekilde yürütüldüğüne yönelik inançlarıdır.¹⁰⁴ Bu açıdan bakıldığında, sivil denetim sistemindeki “sivil” kavramının aslında kolluk bürokrasisini de dışladığı söylenebilir. Başka bir deyişle; buradaki “sivil” kavramı sadece üniforma giymeyenleri değil, kolluk bürokrasisinin de dışında olanları belirtmektedir. Gerçekten de siyasilerin kolluk personelinin koruma ve olayların üzerini kapama meylinde olabilecekleri¹⁰⁵ ve iç denetim sistemlerinin yetersiz

¹⁰² Melikşah Çırakoğlu, *Türkiye’de Kolluğun Sivil Denetimi ve Karşılaştırmalı Ülke Örnekleri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2022), 86-87. Kolluğun sivil denetimi, yukarıda ifade edilen diğer denetim usuller ile birlikte “Kolluğun Sivil Gözetimi” kavramı içerisinde değerlendirilmektedir. William Priestley, *Police Oversight Mechanisms in the Council of Europa Member States* (Strazburg: Council of Europe Publishing, 2017), 67. Anneke Osse ve Graham Dossett, *Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity* (Vienna: United Nations Publications, 2011), 9. Bu kapsamda söz konusu kavram şu şekilde tanımlanmıştır. “Kolluk birimlerinin görev, yetki ve sorumluluklarını yasal sınırlar içinde kullanmasını sağlamak üzere devletin bir kurumuna (yasama, yürütme veya yargı erkine) dayalı veya STK ve medya gibi halka dayalı örgütlenmiş bağımsız ve tarafsız olarak ya kurumun kendi iç gözetim mekanizmalarıyla ya da kurum dışı gözetim mekanizmaları yoluyla genellikle atamayla, seçimle veya gönüllülük esasına göre oluşturulmuş bireyler, kurullar veya STK’lar tarafından gerçekleştirilen araştırma, inceleme ve denetim faaliyetleridir.” S. Mustafa Önen ve Mustafa Güngör, “Kolluk Kuvvetlerinin Sivil Gözetimi: Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanlığı Örneği,” *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 7, no. 1 (2018): 18-19.

¹⁰³ Osse ve Dossett, *Handbook on Police Accountability*, 34-49.

¹⁰⁴ David Brereton, “Evaluating the Performance of External Oversight Bodies,” iç. *Civilian Oversight of Policing*, ed. Andrew J. Goldsmith ve Colleen Lewis (Oxford: Hart Publishing, 2000), 114.

¹⁰⁵ Tim Prenzler, “Scandal, Inquiry, and Reform: The Evolving Locus of Responsibility for Police Integrity,” iç. *Civilian Oversight of Police Advancing Accountability in Law Enforcement*, ed. Tim Prenzler ve Garth den Heyer (Florida: CRC Press, 2016), 4.

kalabileceği ifade edilmiştir.¹⁰⁶ Bu nedenlerle örneğin İngiltere'deki sivil denetim sisteminin politik ve bürokratik etkilerden arındırılmasına özen gösterildiği belirtilmiştir.¹⁰⁷

Başka bir açıdan bakıldığında; kolluk faaliyetlerinden sorumlu olan bürokratların, kolluk personeli üzerindeki çeşitli denetim yetkilerine halihazırda da sahip oldukları bir gerçektir. O halde bu makamlara çeşitli yetkiler tanımak amacıyla sivil denetim sisteminin getirilmesinde yeni bir katkının sağlanması beklenmemelidir. Diğer bir deyişle, bu ihtimalde sivil denetim sisteminin getirilmesinin bir anlamı olmayacaktır. Bu minvalde Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri tarafından 2009 yılında yayınlanan “*Polise Karşı Gerçekleştirilen Şikâyetler Hakkında Bağımsız ve Etkin Karar Verilmesine İlişkin Tavsiye Görüşü*” isimli belgede, sivil denetim amacıyla tesis edilen idari birimlerde görev yapacak yöneticilerin; yasama organınca ya da kolluk faaliyetlerinden doğrudan sorumlu olmayan diğer makamlarca göreve getirilmeleri tavsiye edilmiştir.¹⁰⁸

Sivil denetim usulü, kolluk personelinin gerçekleştirdiği fiillerden bazılarını esas almaktadır. Yukarıda yer verilen tavsiye görüşünde, adli bir suç ya da disiplin suçu niteliğinde olabilecek davranışların; temel insan hak ve özgürlüklerini ihlal ettiği düşünülen davranışların ve nihayet verimsiz, yetersiz ve liyakatsiz şekilde yürütülen kolluk hizmetlerinin, sivil denetimin kapsamında olduğu ifade edilmiştir.¹⁰⁹ Bu doğrultuda örneğin Kuzey İrlanda'da, polis hakkındaki tüm şikâyetler Polis Ombudsmanına yapılabilmektedir. Ancak Polis Ombudsmanı, ülkenin polislik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili şikâyetleri

¹⁰⁶ Mustafa Güngör, “Kolluk Şikâyet ve Gözetim Sistemi ve Türkiye İçin Kolluk Gözetim Kurumu (Kolluk Ombudsmanlığı) Önerisi,” Yayınlanmamış Doktora Tezi (Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020), 41.

¹⁰⁷ B. Ali Soner, *Demokratik Polis Gözetim ve Denetim Mekanizmaları: İngiltere ve Kuzey İrlanda Çalışma Ziyareti*, (İstanbul: Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Merkezi, 2015), 2.

¹⁰⁸ Commissioner of Human Rights, *Opinion of The Commissioner For Human Rights Concerning Independent and Effective Determination of Complaints Against The Police* (Strasbourg: COE, 2009), 8/md.36, <https://rm.coe.int/opinion-of-the-commissioner-for-human-rights-thomas-hammarberg-concern/16806daa54>.

¹⁰⁹ Commissioner of Human Rights, *Opinion*, 7/md.26.

Emniyet Genel Müdürlüğüne sevk etmektedir.¹¹⁰ Polis Ombudsmanının re'sen harekete geçebileceği ya da Polis Ombudsmanına sevk edilebilecek vakalar ise genel olarak, kolluk mensuplarının adli suç ya da disiplin suçu niteliğinde olduğu düşünülen fiilleri ile ölümle sonuçlanan vakalara ilişkindir.¹¹¹ Fransa örneğinde ise, kolluk mensuplarının Kolluk Etik İlkeleri'ne aykırı olduğu düşünülen fiillerinin soruşturulması konusunda Hakların Savunucusu yetkilendirilmiştir.¹¹² Ülkemiz örneğinde de kolluk personelinin işlediği iddia edilen bazı suçlar ile disiplin cezası gerektiren fiillerinin sivil denetim sistemi içerisinde değerlendirildiği görülmektedir.¹¹³

Kolluğun sivil denetiminin genel olarak kolluk personelinin işlediği iddia edilen suçları ve disiplin cezası gerektiren eylemleri esas almasında, temel olarak iki nedenin etkili olduğu söylenebilir. Bunlardan ilki; kolluğun, adli yargılamalardaki delil toplama faaliyetlerinde görevli olması; diğeri ise diğerk kamu hizmetlerine göre oldukça geniş bir kamu gücü kullanma yetkisinin bulunmasıdır.

Gerçekten de vatandaşların işlediği iddia edilen suçların delil toplama faaliyetlerinde görevli olan kolluk; kolluk personelinin, bir başka deyişle meslektaşlarının işlediği iddia edilen suçların delil toplama faaliyetlerinde de görevlidir. Bu durum ise, halkın yargılamalara duyduğu güveni azaltacak nitelikte¹¹⁴ ve doğal adalet kavramına aykırı görülmektedir.¹¹⁵ O halde kolluğun

¹¹⁰ OPONI, Police Ombudsman for Northern Ireland Annual Report and Accounts for the Year Ended 31 March 2019 (Belfast: Corporate Document Services, 2019), 8.

¹¹¹ "Police (Northern Ireland) Act 1998," <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/32/data.pdf> md.55.

¹¹² Defender of Rights, "Upholding Respect for the Ethics of Security," 2021, 1, https://www.defenseurdesdroits.fr/sites/default/files/2023-08/ddd_depliant-DDD_deontologie-securite_EN_202205.pdf.

¹¹³ 6713 s. Kanun, md.2/1-f, md.8/1-b.

¹¹⁴ Serkan Altuntop, "Hesapverebilirlik Bağlamında Kolluğun Sivil Denetimi: Sivil Gözetim Kurulları," *İnsan Hakları Yıllığı* 33 (2015): 43.

¹¹⁵ Paul West, "Investigation of Complaints Against the Police: Summary Report of a National Survey," *American Journal of Police* 7, no. 2 (1988): 108.

işlediği iddia edilen suçlara ilişkin delillerin, bu güveni tesis edecek soruşturmacılar tarafından toplanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kamu gücü bakımından ise; sadece özel hayatın gizliliği, haberleşme ya da seyahat özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerin değil; yaşam hakkının dahi kanuni metinlere uygun olarak kolluğun müdahalesine açık olduğu ifade edilebilir.¹¹⁶ O halde kolluğun işlediği iddia edilen suçlara ya da disiplin suçlarına ilişkin soruşturmaların bağımsız, etkin, yeterli ve ivedi şekilde gerçekleştirilmesi; idarenin yürüttüğü diğer kamu hizmetlerinde görev yapan personele göre daha büyük bir öneme sahiptir.

Sivil denetim mekanizmaları; yukarıda ifade edilen hedef ve ilkeleri gerçekleştirebilmek amacıyla; soruşturma konusu vakaları tespit etmeyi, bunları nitelendirmeyi ve ceza veya disiplin yargılamalarına ya da alınacak diğer tedbirlere delil sağlamayı hedeflemektedir.¹¹⁷ Bu noktada, yapılan değerlendirmeler sonucunda hazırlanan soruşturma dosyası duruma göre disiplin makamlarına ya da adli makamlara sevk edilmekte, Kuzey İrlanda¹¹⁸ ve İngiltere-Galler¹¹⁹ örneklerinde olduğu gibi disiplin makamlarının yapacağı iş ve işlemler hakkında onlara direktif verilebilmekte ve hatta Kuzey İrlanda örneğinde bu direktiflere uymayan soruşturmacıların soruşturmadan çekilmeleri istenebilmektedir.¹²⁰ Bu itibarla sivil denetim mekanizmaları tarafından gerçekleştirilen soruşturmaların; adli ya da disiplin soruşturmalarının öncesinde yer alan, ilk tahkikat niteliğinde oldukları söylenebilir.¹²¹

¹¹⁶ Ozan Kavısracı, "Polis Faaliyetlerinde Gri Alanlar ve Etik," *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 9, no. 16 (2018), 1851-1882: 1867.

¹¹⁷ Commissioner of Human Rights, *Opinion*, 6-7.

¹¹⁸ Prenzler, "Police Integrity," 18.

¹¹⁹ Home Office, *Statutory Guidance on Professional Standards, Performance and Integrity in Policing* (London: Home Office, 2020), 177.

¹²⁰ Police (Northern Ireland) Act, md.59/f.7.

¹²¹ Kolluğun sivil denetimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Çınar Can Evren, "Kolluk Gözetim Komisyonu," *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, no. 4 (2016); Çırakoğlu, *Kolluğun Sivil Denetimi*; Güngör, "Kolluk Şikâyet ve Gözetim Sistemi."

B. Kolluğun Sivil Denetiminde Norveç Örneği

Norveç polisi hakkındaki şikâyetleri ele almak amacıyla ayrı bir mekanizmanın teşkili 1980'li yıllara dayanmaktadır.¹²² Ancak özellikle de bağımsızlık bakımından söz konusu sisteme yöneltilen eleştiriler; 2003 yılında, Norveç Parlamentosunun bağımsız bir idari birim kurulması yönünde karar vermesine neden olmuştur.¹²³ Norveç Polis Faaliyetlerini Soruşturma Bürosu (*Spesialenheten for Politisaker - The Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs - NBIPA*); polis teşkilatı ya da savcılık makamı çalışanlarının görevleri esnasında suç işlediğinden şüphelenilen eylem ve olaylarını soruşturmak üzere, 1 Ocak 2005'te kurulmuştur.¹²⁴ Büronun amaçları; ilgili kişilerin dinlenilme hakkını kullanabilmesini ve soruşturma süreçlerine güven duymasını sağlamak, ayrıca kolluk mensuplarının temel haklarını korumaktır.¹²⁵

Büro, polis teşkilatı ya da Başsavcılık içerisinde yer almamakta; idari bakımdan Kamu Güvenliği ve Adalet Bakanlığına; faaliyetleri bakımından ise Norveç Başsavcılığına bağlı şekilde görev yapmaktadır.¹²⁶ Bu itibarla her ne kadar Büro ile Emniyet Genel Müdürlüğü aynı Bakanlığa bağlı ise de Büronun

¹²² Ester Pollack ve Sigurd Allern, "Criticism of the Police in the News Discourses and Frames in the News Media's Coverage of the Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs," *Nordicom Review* 35, no. 1 (2014): 33.

¹²³ Cathrine Filstad ve Petter Gottschalk, "Performance Evaluation of Police Oversight Agencies," *Policing & Society* 21, no. 1 (2011): 98.

¹²⁴ Graham Smith, "Every Complaint Matters: Human Rights Commissioner's Opinion Concerning Independent and Effective Determination of Complaints Against the Police," *International Journal of Law, Crime and Justice*, no. 38 (2010): 64; NBIPA, *Annual Report 2021* (Norway: 07 Media, 2022), 54, <https://www.spesialenheten.no/wp-content/uploads/2022/06/the-norwegian-bureau-for-the-investigation-of-police-affairs-annual-report-2021.pdf>.

¹²⁵ Walter Katz, "Enhancing Accountability and Trust with Independent Investigations of Police Lethal Force". *Harvard Law Review Forum* 128, no. 6 (2015): 4.

¹²⁶ NBIPA, *Annual Report 2021*, 54; Petter Gottschalk, *Policing the Police: Knowledge Management in Law Enforcement* (New York: Nova Science Publishers, 2009), 158.

faaliyetlerinden Bakanlığın Kolluk Faaliyetleri Dairesi değil, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü sorumludur.¹²⁷

2021 yılında yeniden organize edilen Büro teşkilatı, bir müdürlük bünyesinde; sekreterlik ile şikâyet kabul ve soruşturma birimlerinden oluşmaktadır.¹²⁸ Büronun bütçesi Kamu Güvenliği ve Adalet Bakanlığı tarafından sağlanmaktadır.¹²⁹ 2022 yılı itibarıyla Büro bünyesinde 17 özel soruşturmacı, 8 soruşturma savcısı, 2 hukukçu, 11 idari personel ve 6 stajyer görev yapmaktadır.¹³⁰

Büro, polisin kişiye karşı silah kullandığı, kişinin öldüğü ya da ağır yaralandığı tüm vakalarda zorunlu soruşturmalar gerçekleştirmektedir.¹³¹ Bununla birlikte, bireylerin ya da polisin şikâyeti üzerine veya re'sen Büronun harekete geçebilmesi mümkündür.¹³² Büro, polis teşkilatı ya da savcılık makamı çalışanlarının görevleri esnasında suç işlediğinden şüphelenilen vakaları soruşturmak üzere teşkil edildiğinden; suç teşkil etmeyen şikâyetleri, soruşturulmak üzere polis birimlerine sevk etmektedir.¹³³ Bu noktada örneğin kolluk hizmetleri ile ilgili genel şikâyetler Emniyet Müdürlüğüne, ayrımcılık ya da insan hakkı ihlaline ilişkin şikâyetler Ayrımcılığı Önleme ve Eşitlik Ombudsmanına gönderilmektedir.¹³⁴ Ayrıca, suç işlendiğinden şüphelenilen fiillerin görev esnasında işlenmesi gerektiğinden; örneğin bir polis memurunun kendi evinde eşini öldürmesi olayı Büronun görev alanı dışındadır.¹³⁵

¹²⁷ GRECO, *Norway Evaluation Report* (Strasbourg: COE, 2020), 55, <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a1167c>.

¹²⁸ NBIPA, *Annual Report 2021*, 14,55.

¹²⁹ GRECO, *Norway Evaluation Report*, 55.

¹³⁰ NBIPA, *Annual Report 2021*, 54.

¹³¹ Gottschalk, *Policing the Police*, 157; Steinar Vee Henriksen ve Bjørn Ivar Kruke, "Norwegian Police Use of Firearms: Critical Decision-Making in Dynamic and Stressful Situations," *Nordic Journal of Studies in Policing* 7, no. 2 (2020): 100.

¹³² Priestley, *Police Oversight Mechanisms*, 44-45.

¹³³ Smith, "Every Complaint Matters," 64.

¹³⁴ Filstad ve Gottschalk, "Police Oversight Agencies," 101.

¹³⁵ Bu durumda söz konusu vaka, polisin görev yaptığı bölgenin komşu bölgesindeki kolluk birimleri tarafından soruşturulacaktır. Filstad ve Gottschalk, "Police Oversight Agencies," 107.

Büronun gerçekleştirdiği soruşturmalar, temel olarak soruşturma konusu vakanın kovuşturulmasının gerekip gerekmediğine ilişkindir. Bu noktada Büro, şikâyet edilen vakanın soruşturulmasına yer olmadığına, yaptığı soruşturma sonucunda bu vakanın kovuşturulmasına yer olmadığına ya da bahsi geçen vakanın mahkeme önünde kovuşturulması gerektiğine karar verebilmektedir.¹³⁶ Büronun verdiği kararlara karşı Norveç Başsavcılığına itiraz edilebilmektedir. Başsavcılık bu kararı değiştirebilmekte, soruşturma açılmasına ya da mevcut soruşturmanın sona erdirilebilmesine karar verebilmektedir.¹³⁷ Ayrıca Başsavcı, Büronun soruşturma faaliyetlerine ilişkin direktifleri de yayınlayabilmektedir.¹³⁸

Büro, gerçekleştirdiği soruşturmalar bakımından tüm soruşturma yetkilerine sahiptir. Bu noktada; arama, el koyma, gözaltına alma, tutuklama, sorgulama, tanık dinleme, olay yerini inceleme, tıbbi görüşe başvurma, telefon ya da bilgisayar kayıtlarının örneğini alma, kolluk sistemlerine erişim gibi yetkilerle donatılmıştır.¹³⁹ Öte yandan Büronun soruşturduğu dosyaları mahkeme önünde kovuşturma yetkisi de bulunmaktadır.¹⁴⁰ Bu açıdan büro hem soruşturma hem de kovuşturma yetkilerine sahip olduğundan, benzer örneklerinden ayrışmaktadır.¹⁴¹ Zira mevcut örneklerde suç işlendiği kanaatine ulaşan soruşturma mercii dosyayı bizzat kovuşturmamakta, bunun yerine savcılığa sevk etmektedir.¹⁴²

C. Norveç Örneğinin Ülkemiz Bakımından Değerlendirilmesi

Norveç polisinin sivil denetim sistemi değerlendirildiğinde, öncelikle Büroya gelen şikâyetlerin azlığı dikkat çekmektedir. Bu bakımdan, Norveç örneğinde her

¹³⁶ NBIPA, *Annual Report 2021*, 31-32.

¹³⁷ GRECO, *Norway Evaluation Report*, 55.

¹³⁸ NBIPA, *Annual Report 2021*, 54.

¹³⁹ Priestley, *Police Oversight Mechanisms*, 45.

¹⁴⁰ Gottschalk, *Policing the Police*, 158.

¹⁴¹ Jan Egil Presthus, "Foreword," iç. *Policing the Police : Knowledge Management in Law Enforcement*, ed. Petter Gottschalk (New York: Nova Science Publishers, 2009), vii.

¹⁴² Dominique Wisler, *Police Governance: European Union Best Practices* (Geneva: DCAF, 2011), 32.

17.8 polis başına bir şikâyet düşmektedir.¹⁴³ Bu durum halkın polise duyduğu güvende de kendisini göstermektedir. Yukarıda belirtildiği üzere Norveç halkı %82 oranında polise güven duymaktadır. Norveç halkının polise duyduğu güven ve yönelttiği şikâyet sayısının az oluşu; polisin meşru şekilde hareket ettiğine olan inancını da göstermektedir. Zira polise güveni temin eden en önemli etken meşruiyettir.¹⁴⁴ Buradan hareketle, polisin meşru şekilde hareket etmesi amacıyla tesis edilen mekanizmaların ve dolayısıyla da ülkedeki polis şikâyet sisteminin etkin şekilde çalıştığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Çünkü, polise karşı yöneltilen şikâyetlerin sayısı, içeriği ve ele alınış şekli; vatandaşların polise duyduğu güvenin bir ölçüsüdür.¹⁴⁵ Nitekim Norveç'te sivil otoritelerin güvenlik teşkilatı üzerinde etkin bir kontrole sahip olduğu, insan haklarını ihlal eden personeli tespit ve cezalandırma amacıyla çeşitli mekanizmaların öngörüldüğü; bu nedenle de Norveç örneğinde güvenlik personeli tarafından gerçekleştirilen insan hakkı ihlallerinin düşük seviyelerde olduğu ifade edilmektedir.¹⁴⁶

Kolluk mensupları tarafından gerçekleştirilen insan hakkı ihlalleri de kolluğun sivil denetiminin etkinliğini değerlendirmek bakımından önemlidir. AİHM, AİHS'in 2.ve 3.maddeleri kapsamında verdiği ihlal kararlarında; gözetiminde gerçekleşen ya da polisin neden olduğu iddia edilen ölüm ve yaralanmalarla ilgili soruşturmalarda uygulanmak üzere beş temel prensip

¹⁴³ 2021 yılı itibarıyla Norveç'te görev yapan emniyet personeli sayısı 18.705'tir. Politiet, "Annual Work in the Police per Month and Year," erişim tarihi Mayıs 28, 2024, <https://www.politiet.no/globalassets/tall-og-fakta/bemanning-ressurser-og-dekningsgrad/bemanning-og-dekningsgrad/arsverk-i-politiet-per-ar-og-maned.xlsx>. Büro tarafından yayınlanan yıllık raporda, gelen şikâyet sayısı 1.050 olarak ifade edilmiştir. NBIPA, *Annual Report 2021*, 30. Personel sayısının şikâyet sayısına bölünmesi yoluyla, şikâyet başına düşen personel sayısı hesaplanmıştır.

¹⁴⁴ John Reidar Nilsen, "Norwegian Police Law, Crime Prevention and its (Need for More) Democratic Legitimacy," *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice* 10, no. 2 (2022): 25.

¹⁴⁵ Graham Smith, *International Police Complaints Reform* (Stasbourg: Council of Europe, 2015), 2, <https://rm.coe.int/09000016806dbbbd>.

¹⁴⁶ United States Department of State, *Norway 2022 Human Rights Report*, (Washington: United States Department of State, 2023), 1.

geliştirmiştir.¹⁴⁷ Mahkeme, söz konusu prensiplerin eksikliği durumunda, etkin soruşturma eksikliği nedeniyle AİHS'in 2 ve 3.maddelerinin ihlal edildiğine karar vermektedir.¹⁴⁸ Bu minvalde, yukarıda belirtildiği üzere; 1959 yılından 2024 yılına kadar, etkin soruşturma eksikliği nedeniyle Norveç hakkında herhangi bir ihlal kararının verilmemesi dikkat çekicidir. Bu husus da polise ilişkin iç denetim mekanizmalarının ve özelde de polis şikâyet sisteminin etkin bir şekilde çalıştığını göstermektedir. Nitekim, Büronun hak ihlalleri ve yolsuzlukla mücadelede sergilediği model; Avrupa Konseyi Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu (*Group of States against Corruption-GRECO*) tarafından takdir edilmektedir.¹⁴⁹

Norveç'teki sivil denetim sistemi üzerinde Başsavcının etkinliği dikkat çekmektedir. Bu durumun hem olumlu hem de olumsuz şekilde değerlendirilebilmesi mümkündür. Öncelikle, ülkenin idari kolluk hizmetleri Adalet Bakanlığınca yerine getirilmekteyken; soruşturma faaliyetlerinin tepesinde Norveç Başsavcılığı yer almakta ve Bakanlar Kurulu yerine Kral'a karşı sorumlu olmaktadır.¹⁵⁰ Bu itibarla; sivil denetimde görevli soruşturma makamları, kolluk faaliyetlerinden doğrudan sorumlu olmayanlar tarafından göreve getirilmektedir. Böylece konuya ilişkin öneriyle¹⁵¹ uyum sağlandığı söylenebilir. Nitekim Büro, kolluk teşkilatının bir parçası olmaması itibarıyla; kolluktan bağımsız bir şikâyet mekanizması olarak değerlendirilmiştir.¹⁵² Ayrıca Büronun soruşturduğu vakaları mahkeme önünde kovuşturabilmesi de savcılıkla olan yakın ilişkisinin bir sonucudur. Söz konusu yetki Büroyu daha güçlü ve bağımsız hale getiren bir

¹⁴⁷ Bu prensipler; bağımsızlık, yeterlilik, ivedilik, kamuoyu takibi ile mağdurun katılımıdır. Söz konusu prensiplerin en uygun şekilde yerine getirileceği mekanizmanın ise kolluk şikâyet sistemi olduğu ifade edilmektedir. Commissioner of Human Rights, *Opinion*, 3.

¹⁴⁸ Örneğin: AİHM, Tsavaa ve diğerleri/Gürcistan Kararı, E. 13186/20,16757/2020,129/21, 20175/21, 39382/21, 07.05.2024, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Taştan/Türkiye Kararı, E. 41824/05, 26.06.2012, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Kolevi/Bulgaristan Kararı, E. 1108/02, 06.11.2009, (hudoc.echr.coe.int).

¹⁴⁹ GRECO, Norway Evaluation Report, 42/md.151.

¹⁵⁰ Sen, Enforcing Police Accountability, 19.

¹⁵¹ Commissioner of Human Rights, *Opinion*, 8.

¹⁵² Pollack ve Allern, "Norwegian Bureau," 34; Gottschalk, *Policing the Police*, 158.

unsur olarak değerlendirildiğinden olumlu görülmektedir.¹⁵³ Öte yandan bu olumlu katkılarıyla birlikte, Büronun faaliyetleri bakımından Norveç Başsavcılığına tabi oluşu; benzer örneklerine göre daha düşük bir bağımsızlığa sahip olduğu yönünden eleştirilmektedir.¹⁵⁴ Zira Büronun denetim alanında yer alan savcılık çalışanları ile Norveç Başsavcılığı arasında organik bir bağ bulunmaktadır. Bu itibarla sadece idari kolluk değil, polis savcılar ve savcılık çalışanlarının soruşturulmasında da yetkili olan ve fakat Norveç Başsavcısının direktifleri ile hareket eden Büronun, nasıl bağımsız kalabileceği tartışmalıdır. Nitekim 2009 yılında yayınlanan bir raporda, daha bağımsız bir sistemin getirilmesi önerilmiştir.¹⁵⁵ Bununla birlikte, Büronun verdiği tüm kararlara ilişkin gerekçeleri yayınlıyor oluşu, bağımsızlık konusundaki sakıncaların giderilmesine katkı sağlamaktadır. Bu noktada Büronun verdiği tüm kararlara ilişkin gerekçelerini yayınlaması, şeffaflık bakımından olumlu karşılanmaktadır.¹⁵⁶

Büroya getirilen bir diğer eleştiri ise, emekli polis mensuplarının da Büro bünyesinde soruşturmacı olarak görev alabilmeleridir.¹⁵⁷ Böyle bir durumda, Büronun bağımsız soruşturma yürütebilmesinin nasıl sağlanabileceği sorgulanmaktadır.¹⁵⁸ Bununla birlikte, Büronun görevlerini yerine getirebilmesi amacıyla polis tecrübesinden faydalanmasının gerekli olduğu da ifade edilmektedir.¹⁵⁹ Bu noktada, eski polis mensuplarının da Büroda görev

¹⁵³ Wisler, *European Union Best Practices*, 32.

¹⁵⁴ Örneğin Kuzey İrlanda, Fransa, İngiltere-Galler ve Belçika örnekleriyle yapılan karşılaştırmada; en düşük bağımsızlık oranı Büroya aittir. Wisler, *European Union Best Practices*, 32. Yine Bağımsız Polis Şikâyet Otoriteleri Birliği tarafından yayınlanan ve 25 örneğin değerlendirildiği raporda Büro, bağımsızlık bakımından 18. olmuştur. IPCAN, *External Police Oversight Agencies: Emergence And Consolidation-A Comparative Study Of 25 Agencies in 20 Countries* (Defenseur des Droits, 2023), 11, https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=21542.

¹⁵⁵ Smith, "Every Complaint Matters," 64.

¹⁵⁶ Commissioner for Human Rights, "Expert Workshop 'Police Complaints Mechanisms: Ensuring Independence And Effectiveness," (Strasbourg: COE, 2008), md. 11, <https://rm.coe.int/16806da72d>.

¹⁵⁷ Pollack ve Allern, "Norwegian Bureau," 34.

¹⁵⁸ Gottschalk, *Policing the Police*, 104.

¹⁵⁹ Presthus, "Foreword," viii.

yapabilmeleri ancak bu şekilde görev yapan personel sayısının azınlıkta kalması gerekmektedir.

Norveç polis şikâyet sistemi ülkemiz bakımından değerlendirildiğinde, ilk olarak sistemin etkinliği bakımından bir karşılaştırma yapılmalıdır. Yukarıda belirtildiği üzere ülkemizde polise duyulan güven %55'tir. Bu istatistik kolluk şikâyet sisteminde de kendini göstermektedir. Zira ülkemizde her 7.4 polis başına bir şikâyet düşmektedir.¹⁶⁰ Bu itibarla Norveç örneğine oranla Komisyon'un beklenen etkinliğe ulaşamadığı görülmektedir. Yine polise yönelik etkin soruşturma eksikliği nedeniyle AİHS'in 2 ve 3.maddelerinin ihlal edildiğine ilişkin kararlar bakımından ülkemiz Norveç'in oldukça gerisindedir.¹⁶¹

¹⁶⁰ Kolluk Gözetim Komisyonu tarafından yayınlanan yıllık raporda, ülkemizde görev yapan polis sayısının 2022 yılı itibarıyla 335.738 olduğu; aynı yıl polise yönelik 45.051 şikâyetin yapıldığı belirtilmiştir. Polis sayısının şikâyet sayısına bölünmesi yoluyla yukarıda yer verilen oran hesaplanmıştır. Kolluk Gözetim Komisyonu, *2022 Yılı Faaliyet Raporu* (Ankara: İçişleri Bakanlığı, 2023), 41, 43, http://kollukgozetim.gov.tr/kurumlar/kollukgozetim.gov.tr/Mevzuat/KGK-2022-YILI-FAALİYET-RAPORU-_BASKI_20-ADET_.pdf.

¹⁶¹ Örneğin: AİHM, Yaşa/Türkiye Kararı, E. 63/1997/847/1054, 02.09.1998, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Adalı/Türkiye Kararı, E. 38187/97, 31.05.2005, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Durmaz/Türkiye Kararı, E. 2007/321, 13.11.2014, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Dölek ve Diğerleri/Türkiye Kararı, E. 2010/34902, 28.04.2015, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Eren/Türkiye Kararı, E. 2007/36617, 20.10.2015, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Taştan/Türkiye Kararı; AİHM, Salin ve Karşın/Türkiye Kararı, E. 2009/44188, 23.06.2015, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Tunç/Türkiye Kararı, E. 2005/24014, 14.04.2015, (hudoc.echr.coe.int); AİHM, Batı/Türkiye Kararı, E. 33097/96 - 57834/00, 03.07.2004, (hudoc.echr.coe.int). Aslında bu kararlar dikkate alınmış ve Komisyonun teşkilinde de etkili olmuştur. Ancak mevcut haliyle Komisyonun söz konusu kararlarda yer alan kriterleri tamamen sağladığını söylemek güçtür. "...Özellikle AİHM kararlarında sıklıkla kolluk hakkındaki ihlal iddialarının soruşturmalarının bu birimler dışındaki organlar tarafından yerine getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır..."...AİHM'nin yakın geçmişte verdiği kararlarda Türkiye'de kolluğun sebep olduğu insan hakları ihlallerinin soruşturulması için yeterli bir mekanizma bulunmadığına vurgu yapılmakta, Ülkemizin soruşturma yöntemlerinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)'nin 1 inci ve 3 üncü maddelerini karşılamadığı, kolluğun hatalı uygulamaları konusunda Türkiye tarafından alınan önlemlerin yetersiz olduğu ifade edilmektedir..." TBMM, 277 Sıra Sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları (Ankara: TBMM Basımevi, 2016), 7,14.

Bağımsızlık bakımından bir değerlendirme yapıldığında da dikkate alınması gereken hususlar bulunmaktadır. Zira Büronun yerine getirdiği faaliyeti ülkemizde gerçekleştiren Komisyonun, kendine ait bir teşkilatı ya da soruşturmacısı bulunmamaktadır. Komisyon, İçişleri Bakanlığına bağlı sürekli bir kurul olarak görev yapmakta, Komisyonun sekreteryaya ve soruşturma işlemlerini İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu yürütmektedir.¹⁶² Kendine ait teşkilatı ve soruşturmacıları bulunan, ayrıca fonksiyonel olarak Norveç Başsavcısına bağlı olan Büronun bağımsızlık yönünden eleştirildiği bir durumda; İçişleri Bakanlığı içerisinde sürekli bir kurul olan ve kendine ait teşkilatı ya da soruşturmacısı bulunmayan Komisyonun bağımsızlık bakımından sorunlu olduğu görülecektir. Her ne kadar bağımsızlık yönünden eleştirilse de Büronun istatistikleri, etkin olarak çalıştığını göstermektedir. Ancak Komisyonla ilgili istatistiklerden yola çıkarak aynı hususları söylemek mümkün görünmemektedir. Nitekim Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan raporlarda da Komisyonun beklenen etkinliği gerçekleştiremediğine dikkat çekilmiştir.¹⁶³

Soruşturma yetkileri açısından Büro geniş yetkilere sahiptir. Ancak Komisyona bakıldığında; kendine ait soruşturmacılarının bulunmamasıyla da ilişkili olarak, soruşturma yetkilerinin sınırlı olduğu görülmektedir. Halihazırda Komisyonun bilgi ve belge talep edebilme ile yerinde incelemelerde bulunabilme yetkisi vardır. Ancak Büronun sahip olduğu; arama, el koyma, gözaltına alma, tutuklama, sorgulama, tanık dinleme, telefon ya da bilgisayar kayıtlarının örneğini alma veya hakkında karar verdiği dosyayı mahkemede kovuşturma gibi yetkileri bulunmamaktadır. Bunun altında, hem Büronun fonksiyonel olarak Başsavcılığa bağlı olması hem de ülkemizdeki Mülkiye Teftiş Kurulu müfettişlerinin halihazırda söz konusu yetkilerden bazılarını kullanabilmesi yatmaktadır. Öte yandan yukarıda ifade edildiği üzere söz konusu müfettişler, Komisyonun kendine ait soruşturmacı istihdam edebilme kriterini sağlamamaktadır. Bu nedenle Komisyonun kendisine ait soruşturmacıları olmalı ve bu soruşturmacılara

¹⁶² 6713 s. Kanun, md.3/f.1, md.6/f.1, md.8/f.1.

¹⁶³ Avrupa Konseyi, *2018 Türkiye Raporu* (Strazburg: Avrupa Konseyi, 2018), 16; Avrupa Konseyi, *2019 Türkiye Raporu* (Strazburg: Avrupa Konseyi, 2019), 6; Avrupa Konseyi, *2023 Türkiye Raporu* (Strazburg: Avrupa Konseyi, 2023), 5, 18, 20, 28, 32.

uygun yetkiler tanınmalıdır. Büronun etkinliği; kendine ait teşkilata, personele ve soruşturmacılara sahip olması; ayrıca geniş yetkileri kullanabilmesiyle ilgilidir. Komisyonun da hem teşkilat hem personel¹⁶⁴ hem de yetkiler bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir.¹⁶⁵

SONUÇ

İdari kolluk-adli kolluk ayrımı ile kolluğun sivil denetimi, ülkemizdeki kolluk hizmetleri bakımından güncelliğini korumakta olan iki önemli meseledir. Bu konulara yönelik çalışmalara katkı sağlanması amacıyla Norveç örneği incelenmiştir.

Çalışmada, idari kolluk-adli kolluk ayrımı bakımından; her iki faaliyetin de aynı personel tarafından yürütülmesi noktasında Norveç örneği ile ülkemizdeki sistemin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte ülkemizden farklı olarak, savcılık teşkilatının hem idari hem de adli kolluk faaliyetleri üzerindeki etkisinin ülkemize oranla çok daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Norveç örneğinde polis savcılarında da yer verilmektedir. Bu noktada, ülkemizde adli kolluk-idari kolluk ayrımının teşkilat bakımından da yapılması ya da en azından karakol savcılığı müessesesinin getirilmesi önerilmiştir.

İki ülke uygulaması arasında ortaya çıkan bir diğer farklılık, kolluk faaliyetlerinin bağlı olduğu bakanlığa ilişkindir. Ülkemizde söz konusu hizmetler İçişleri Bakanlığı bünyesinde yürütülmekte iken, Norveç örneğinde Kamu

¹⁶⁴ Komisyona tahsis edilen kadro sayısı, görev alanına giren personel sayısı ile oranlandığında oldukça düşük seviyede kalmaktadır. Zira Komisyona merkezde 35 kadro tahsis edilmiştir. Kolluk Gözetim Komisyonu, *2022 Yılı Faaliyet Raporu*, 25. Ülkemizde 335.738 emniyet personelinin görev yaptığı dikkate alındığında, her 1000 emniyet personeli başına 0.1 Komisyon personeli düşmektedir. Bu oran, ise yukarıda yer verilen ve 25 ülkenin yer aldığı sıralamada ülkemizin sondan 5. olduğunu göstermektedir. IPCAN, *Comparative Study*, 13. Kaldı ki, Komisyonun görev alanı sadece Emniyet Teşkilatı değildir. Bu hesaplama sadece Emniyet Teşkilatı bakımından yapılmıştır. Jandarma ve Sahil Güvenlik personelinin eklenmesi halinde oranın daha da düşeceği açıktır.

¹⁶⁵ Konuya ilişkin öneriler için bkz. Güngör, *Kolluk Şikâyet ve Gözetim Sistemi*, 250 vd.; Musa Göktaş, "Kolluğun Sivil Denetimi: Kolluk Gözetim Komisyonu Bağlamında Bir İnceleme," *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022), 135 vd.; Çırakoğlu, *Kolluğun Sivil Denetimi*, 384 vd.

Güvenliği ve Adalet Bakanlığı tarafından yerine getirilmektedir. Bununla birlikte, Kamu Güvenliği ve Adalet Bakanlığının ülkemizdeki İçişleri ile Adalet Bakanlıklarının birleşimi niteliğinde olduğu da ifade edilmelidir. Bu durum, ülkenin nüfusunun ve yüzölçümünün az oluşuyla açıklanabilir.

Kolluğun sivil denetimi çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde, küçük benzerliklerle birlikte birçok noktada ülkemiz ile Norveç'in birbirinden ayrıştığı görülmektedir. İşlevsel olarak iki sistemin birbirine benzediği söylenebilir. Zira Norveç örneğinde, polis mensuplarının işlediği iddia edilen çeşitli suçlarla ilgili soruşturma faaliyetleri Norveç Polis Faaliyetlerini Soruşturma Bürosu tarafından yürütülmekte ve bunlar hakkında kovuşturma yapıp yapılmayacağına karar verilmektedir. Ülkemizdeki sistemde de kolluk mensuplarının işlediği iddia edilen çeşitli suçlara ilişkin ön incelemelerin Mülkiye Teftiş Kurulu müfettişleri tarafından yürütüleceği öngörülmektedir.¹⁶⁶

Teşkilat açısından ise ciddi farkların olduğu söylenebilir. Zira Büro idari bakımdan Kamu Güvenliği ve Adalet Bakanlığına, faaliyetleri bakımından ise Norveç Başsavcılığına bağlı şekilde organize edilmişken; Komisyon İçişleri Bakanlığı içerisine konumlandırılmıştır. Yine Büronun kendine ait bir teşkilatı ve sekreteryası bulunmaktayken; Komisyonun teşkilatı bulunmamakta, sekreteryaya hizmetleri ise İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulunca yerine getirilmektedir. Son olarak Büronun kendisine ait soruşturmacıları bulunmasına rağmen, Komisyonun soruşturma hizmetleri Mülkiye Teftiş Kurulu müfettişleri tarafından yürütülmektedir.

Sivil denetim çerçevesinde öngörülen yetkiler bakımından da Komisyona oranla Büronun daha yetkili olduğu görülmektedir. Bu noktada idari teşkilat içerisindeki konumu, teşkilat yapısı, soruşturma yetkileri ve personel durumu Komisyonun etkinliğini yakından ilgilendirdiğinden; teşkilat, personel ve soruşturma yetkileri bakımından Komisyonun güçlendirilmesi gerekmektedir.

Norveç polis şikâyet sisteminin tesisinde bağımsızlık önemli bir nedendir. Özellikle de adli kolluk faaliyetlerinde polis ile savcı arasındaki iş birliği, polisin soruşturulması esnasında savcının tarafsızlığını ve bağımsızlığını etkileyebilme

¹⁶⁶ 6713 s. Kanun md.8/f.1-b.

riskine sahiptir. Bu tehlike, bahsi geçen sistemin teşkilinde önemli bir etkidir.¹⁶⁷ Buradan hareketle, ülkemizde adli kolluk-idari kolluk ayrımının organik olarak yapılması halinde; kolluğun sivil denetimine ihtiyaç kalıp kalmayacağı sorgulanmalıdır. Zira bu durumda, savcı ve adli polis ile idari polis birbirinden ayrılacak; bu nedenle de halihazırda mevcut olan yakın iş birliği ilişkisi zayıflayacaktır. Böylece idari polis hakkında soruşturma yürüten savcı bağımsız ve tarafsız şekilde hareket edebilecektir. Ancak bu ihtimalde adli polis mensuplarının işlediği suçlar bakımından aynı sakıncaların ortaya çıkacağı unutulmamalıdır. Zira bu durumda savcı ile adli polis arasında yakın bir iş birliği ortaya çıkacaktır. O halde ülkemizde adli kolluk-idari kolluk ayrımı organik olarak yapılırsa bile, yine de kolluk personelinin işlediği iddia edilen suçları soruşturmak üzere ayrı bir mekanizmaya ihtiyaç duyulacaktır.

Norveç ile ülkemiz arasındaki en önemli farklılıklar vatandaşın yargı ve polise duyduğu güven ile AİHM tarafından verilen ihlal kararlarında ortaya çıkmaktadır. Norveç halkı %85 oranında yargıya ve %82 oranında polise güvenmekteyken ülkemizde yargıya duyulan güven %45, polise duyulan güven %55'tir.¹⁶⁸ Yine Norveç hakkında AİHM tarafından yapılan yargılamalarda, etkin soruşturma eksikliği nedeniyle AİHS'in 2 ya da 3.maddesinin ihlal edildiğine ilişkin herhangi bir karar verilmemişken; ülkemiz hakkında 464 ihlal kararı bulunmaktadır. Bu oranlar, kolluk ve sivil denetim sistemlerimizin yeniden ele alınması gerektiğini; yine elverdiği ölçüde Norveç'in örnek alınabileceğini göstermektedir. Öte yandan ülkemizde yargıya güvenin oldukça düşük seviyelerde ve hatta polise duyulan güvenden de aşağıda oluşu, meselenin sadece kolluk ya da sivil denetimle ilgili olmadığını; sorunun ciddiyetini ve yapısal olarak ele alınmasının gerektiğini ortaya koymaktadır.

¹⁶⁷ Smith, "International Police Complaints Reform," 6.

¹⁶⁸ Polis mensuplarının yargıya duyduğu güven daha da düşük seviyededir. Polis mensuplarına yöneltilen "Teşkilatta mesleki bir sorun yaşadığımızda nereye müracaat edersiniz?" sorusuna %52 oranla "Sosyal Medyada Etkin Kişiler ya da Sayfalarla Paylaşım" cevabı verilmiştir. Bu soruya "Adalet ve Yargı Makamlarına Başvururum" cevabı verenlerin oranı ise %3.20'dir. Emniyet Teşkilatı Sivil Toplum Kuruluşları Birliği, Anket Araştırması, 19.

Hakem Değerlendirmesi: Çift kör hakem.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek alıp almadığını belirtmemiştir.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması olmadığını belirtmiştir.

Etik Kurul Onayı: Yazar etik kurul onayının gerekip gerekmediğini belirtmemiştir.

Peer Review: Double peer-reviewed.

Financial Support: The author has not specified whether financial support was received for this study.

Conflict of Interest: The author declares that there is no conflict of interest

Ethics Committee Approval: The author has not specified whether ethics committee approval was required.

KAYNAKÇA

- Adalet Bakanlığı. *İnsan Hakları Eylem Planı-Özgür Birey, Güçlü Toplum; Daha Demokratik Bir Türkiye*. Ankara: Adalet Bakanlığı, 2021.
- Advokatforeningen. "Features of the Norwegian Criminal Justice System." *advokatforeningen.no*, Erişim Tarihi Mayıs 4, 2022, <https://www.advokatforeningen.no/en/features-of-the-norwegian-legal-system/features-of-the-norwegian-criminal-justice-system/>.
- Akkoyunlu, Sencer Abdullah. "Kamu Düzeninin Sağlanmasında Kolluğun Yetkileri." Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzincan: Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2023.
- Albert, Daniel. "Police in Norway: The Norwegian Policing System Explained." *lifeinnorway.net*, Erişim Tarihi Mayıs 4, 2022, <https://www.lifeinnorway.net/police-in-norway/>.
- Altuntop, Serkan. "Hesapverebilirlik Bağlamında Kolluğun Sivil Denetimi: Sivil Gözetim Kurulları." *İnsan Hakları Yıllığı* 33 (2015): 35-65.
- Avrupa Konseyi. *2018 Türkiye Raporu*. Strazburg: Avrupa Konseyi, 2018, https://www.ab.gov.tr/siteimages/pub/komisyon_ulke_raporlari/2018_turkiye_raporu_tr.pdf.
- Avrupa Konseyi. *2019 Türkiye Raporu*. Strazburg: Avrupa Konseyi, 2019, https://www.ab.gov.tr/siteimages/birimler/kpb/2019_trkiye_raporu_tr.pdf.
- Avrupa Konseyi. *2023 Türkiye Raporu*. Strazburg: Avrupa Konseyi, 2023, <https://www.ab.gov.tr/siteimages/resimler/2023%20Türkiye%20Raporu.pdf>.
- Aydın, Mustafa, Mithat Çelikipala, Ebru Canan Sokullu, Murat Güvenç, Ayça Ergun, Banu Baybars Hawks, Kerem Yıldırım ve Sezen Kaya Sönmez. *Kantitatif Araştırma Raporu: Türkiye Siyasal Sosyal Eğilimler Araştırması 2022*. İstanbul: Global Akademi ve Akademetre, 2023. <https://www.globacademy.org/wp-content/uploads/2023/01/TREgilimleri2022tr.pdf>.

- Aydın, Nizamettin ve Tahir Demir. "Emniyet Hizmetlerinin Sunumunda Düalist Yapı Sorunsalı: Adli ve İdari Kolluk." *Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İİBF Dergisi*, no. 9 (2022): 19-46.
- Berger, Ryan. "Kriminalomsorgen: A Look at the World's Most Humane Prison System in Norway." *SSRN*. <https://ssrn.com/abstract=2883512>.
- Bjørkelo, Brita, Hege H. Bye, Mariann S. Leirvik, Marit Egge ve Jaishankar Ganapathy. "Diversity in Education and Organization: From Political Aims to Practice in the Norwegian Police Service." *Police Quarterly* 24, no. 1 (2021): 74-103.
- Bouvier, John. *A Law Dictionary (HTML Version)*. C. 1. Philadelphia: Childs & Peterson, 1856. http://www.republicsg.info/dictionaries/1856_bouvier_6.pdf.
- Braastad Kristiansen, Therese. "Organizational Change in the Norwegian Police: A Qualitative Investigation of How the Police Investigators Perceive Change." Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Oslo: University of Oslo, 2014.
- Brereton, David. "Evaluating the Performance of External Oversight Bodies." *İçinde Civilian Oversight of Policing*. Ed. Andrew J. Goldsmith ve Colleen Lewis, 105-24. Oxford: Hart Publishing, 2000.
- Børstad, Erling ve Paal Christian Balchen. "Norwegian Police Directorate: Implementing Problem Oriented Policing." *International Observer*, no. 40 (2005).
- Busch, Tor-Aksel ve Reidar Bruusgaard. "Enquiries Addressed to the Norwegian Director of Public Prosecutions Concerning a Decision." Director of Public Prosecutions, 2019. <https://www.riksadvokaten.no/wp-content/uploads/2019/05/Enquiries-addressed-to-the-Norwegian-Director-of-Public-Prosecutions-concerning-a-decision.pdf>.
- Bygrave, Lee. *World Factbook Of Criminal Justice Systems: Norway*. Washington: Bureau of Justice Statistics, 1993.
- Christensen, Tom, Per Lægreid ve Lise H. Rykkja. *Reforming the Norwegian Police Between Structure and Culture: Community Police or Emergency Police*. Bergen: Stein Rokkan Center For Social Studies, 2016.
- Christensen, Tom Per Lægreid ve Lise H. Rykkja. "Reforming the Norwegian Police Between Structure and Culture: Community Police or Emergency Police." *Public Policy and Administration* 33, no. 3 (2018): 241-59.

- Commissioner for Human Rights. *Expert Workshop 'Police Complaints Mechanisms: Ensuring Independence And Effectiveness*. Strasbourg: COE, 2008. <https://rm.coe.int/16806da72d>.
- Commissioner of Human Rights. *Opinion of The Commissioner For Human Rights Concerning Independent and Effective Determination of Complaints Against The Police*." Strasbourg: COE, 2009. <https://rm.coe.int/opinion-of-the-commissioner-for-human-rights-thomas-hammarberg-concern/16806daa54>.
- Çırakoğlu, Melikşah. *Türkiye'de Kolluğun Sivil Denetimi ve Karşılaştırmalı Ülke Örnekleri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2022.
- Das, Dilip K. ve Amanda L. Robinson. "The Police in Norway: A Profile." *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* 24, no. 3 (2001): 330-46.
- Defender of Rights. "Upholding Respect for the Ethics of Security." 2021. https://www.defenseurdesdroits.fr/sites/default/files/2023-08/ddd_depliant-DDD_deontologie-securite_EN_202205.pdf.
- Derdiman, R. Cengiz. "Etkin Ceza Adaleti Açısından Alternatif Bir Öneri Olarak Cumhuriyet Savcısından Ayrı Adli Polis Modeli" *İçinde Ceza Adalet Sistemi Sempozyumu*, 221-42. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 1998.
- Doig, James W. "Polis Sorunları, Öneriler ve Yeniden Düzenleme İçin Stratejiler." Çev. Selçuk Yalçındağ. *Amme İdaresi Dergisi* 3, no. 4 (1970): 61-98.
- Emniyet Teşkilatı Sivil Toplum Kuruluşları Birliği. *Emniyet Teşkilatındaki İntiharlar ve Sorunlara Yönelik Anket Araştırması*. Ankara: Emniyet Teşkilatı Sendikası, 2024. <https://emniyet.org.tr/wp-content/uploads/2024/05/Emniyet-Teskilatindaki-Intiharlar-ve-Sorunlara-Yonelik-Anket-Calismasi.pdf>.
- European Court of Human Rights. *Annual Report 2021 of the European Court of Human Rights*. Strasbourg: COE, 2022. https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/annual_report_2021_eng.
- European Court of Human Rights. *Annual Report 2022 of the European Court of Human Rights*. Strasbourg: COE, 2023. https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/annual_report_2022_eng-2?download=true.
- European Court of Human Rights. *Annual Report 2023 of the European Court of Human Rights*. Strasbourg: COE, 2024. <https://prd-echr.coe.int/documents/d/echr/annual-report-2023-eng?download=true>.

- European Judicial Network. "Norway." [ejn-crimjust.europa.eu](https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn2021/ContentDetail/EN/5/22), Erişim Tarihi Mayıs 4, 2022, <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn2021/ContentDetail/EN/5/22>.
- Evren, Çınar Can. "Kolluk Gözetim Komisyonu." *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 20, no. 4 (2016).
- Fendoğlu, Hasan Tahsin. "Adli Kolluk Üzerine." *Yargıtay Dergisi* 23, no. 3 (1997): 229-42.
- Filstad, Cathrine ve Petter Gottschalk. "Performance Evaluation of Police Oversight Agencies." *Policing & Society* 21, no. 1 (2011): 96-109.
- Garda Síochána Inspectorate. "Changing Police in Ireland." Garda Síochána, 2015.
- Gottschalk, Petter. *Policing the Police: Knowledge Management in Law Enforcement*. New York: Nova Science Publishers, 2009.
- Göktaş, Musa. "Kolluğun Sivil Denetimi: Kolluk Gözetim Komisyonu Bağlamında Bir İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Gözler, Kemal. *İdare Hukuku*. C. 2. Bursa: Ekin Yayınevi, 2019.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Yönetim Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2016.
- GRECO. *Norway Evaluation Report*. Strasbourg: COE, 2020. <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680a1167c>.
- Gül, Zakir ve Murat Delice. "Police Job Stress and Stress Reduction/Coping Programs: The Effects On The Relationship With Spouses." *Polis Bilimleri Dergisi* 13, no. 3 (2011): 19-38.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Kitabevi, 2011.
- Güngör, Mustafa. "Kolluk Şikâyet ve Gözetim Sistemi ve Türkiye İçin Kolluk Gözetim Kurumu (Kolluk Ombudsmanlığı) Önerisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2020.
- Henriksen, Steinar Vee ve Bjørn Ivar Kruke. "Norwegian Police Use of Firearms: Critical Decision-Making in Dynamic and Stressful Situations." *Nordic Journal of Studies in Policing* 7, no. 2 (2020): 99-120.
- Holmberg, Lars. "Continuity and Change in Scandinavian Police Reforms." *International Journal of Police Science & Management* 21, no. 4 (2019): 206-17.

- Holmberg, Lars. "Scandinavian Police Reforms: Can You Have Your Cake and Eat it, too?." *Police Practice and Research* 15, no. 6 (2013): 447-60.
- Home Office. *Statutory Guidance on Professional Standards, Performance and Integrity in Policing*. London: Home Office, 2020.
- Home of United Kingdom Legislation "Police (Northern Ireland) Act 1998." <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/32/data.pdf>.
- Hove, Kjersti ve Lola Vallès. "Police Education in Seven European Countries in the Framework of Their Police Systems." İçinde *The Making of a Police Officer: Comparative Perspectives on Police Education and Recruitment*, editör Tore Bjørgo ve Marie-Louise Damen. Oxon: Routledge, 2020.
- IPCAN. "External Police Oversight Agencies: Emergence And Consolidation-A Comparative Study of 25 Agencies in 20 Countries." *Defenseur des Droits*, 2023. https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=21542.
- Johannessen, Stig O. "Reforming the Norwegian Police." *Nordisk Politiforskning* 2, no. 2 (2015): 167-82.
- Katz, Walter. "Enhancing Accountability and Trust with Independent Investigations of Police Lethal Force." *Harvard Law Review Forum* 128, no. 6 (2015): 235-245.
- Kavsıracı, Ozan. "Polis Faaliyetlerinde Gri Alanlar ve Etik." *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi* 9, no. 16 (2018): 1851-1882.
- Kjelby, Gert Johan. "Research on Police and Prosecution Law in Bergen." *Bergen Journal of Criminal Law and Criminal Justice* 10, no. 2 (2022): 51-59.
- Kolluk Gözetim Komisyonu. *2022 Yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: İçişleri Bakanlığı, 2023. http://kollukgozetim.gov.tr/kurumlar/kollukgozetim.gov.tr/Mevzuat/KGK-2022-YILI-FAALİYET-RAPORU-_BASKI_20-ADET_.pdf.
- Kozma, Tibor. "From Adjusting to Rebuilding Police Institutions." *Connections* 13, no. 3 (2014): 117-23.
- Larsson, Paul. "From Integration to Contact A Community Policing Reform?." *Nordisk Politiforskning* 4, no. 2 (2017): 170-86.

- NBIPA. *Annual Report 2021*. Norway: 07 Media, 2022. <https://www.spesialenheten.no/wp-content/uploads/2022/06/the-norwegian-bureau-for-the-investigation-of-police-affairs-annual-report-2021.pdf>.
- Nilsen, John Reidar. "Norwegian Police Law, Crime Prevention and its (Need for More) Democratic Legitimacy." *Bergen Journal of Criminal Law & Criminal Justice* 10, no. 2 (2022): 3-28.
- Norwegian Ministry of Justice and Police, Legislation Department. "The Criminal Procedure Act." Ministry of Justice and the Police, 2014. <https://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-19810522-025-eng.pdf>.
- OECD. *Drivers of Trust in Public Institutions in Norway*. Paris: OECD Publishing, 2022. <https://doi.org/10.1787/81b01318-en>.
- OECD. "Government at a Glance 2023 Country Notes-Türkiye." *oecd.org*. Erişim Tarihi Mayıs 30, 2024 <https://www.oecd.org/publication/government-at-a-glance/2023/country-notes/turkiye-1aab42fa/>.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukuku I.Cilt*. İstanbul: İsmail Akgün Matbaası, 1944.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukuku, İdari Teşkilat-Amme İdarelerinin Vazife, Salahiyetleri-Amme Hizmetlerinin Temşiyet Tarzları*. İstanbul: Bozkurt Matbaası, 1934.
- OPONI. *Police Ombudsman for Northern Ireland Annual Report and Accounts for the Year Ended 31 March 2019*. Belfast: Corporate Document Services, 2019.
- Osse, Anneke ve Graham Dossett. *Handbook on Police Accountability, Oversight and Integrity*. Vienna: United Nations Publications, 2011.
- Önal, Recep. "İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemlerin Batı Dünyasındaki Yansımaları: Norveç Örneği -Karikatür Krizi ve Berwick Terör Saldırısı." *KADER* 16, no. 2 (2018): 373-403.
- Önen, S. Mustafa ve Mustafa Güngör. "Kolluk Kuvvetlerinin Sivil Gözetimi: Kuzey İrlanda Polis Ombudsmanlığı Örneği." *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 7, no. 1 (2018).
- Özay, İl Han. "İdari Kolluk-Adli Kolluk." *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 71, no. 1 (2013): 947-61.

- Ploeg, Gerhard. "Norway." İçinde *Probation in Europe*. Ed. Anton M. Van Kalmthout ve Ioan Durnescu, 765-803. Nijmegen: AOLF Legal Publishers, 2008.
- Polater, Yusuf Ziya. "Adli Kolluk - Savcı İlişkisi ve Soruşturmalara Etkisi." *TBB Dergisi*, no. 120 (2015): 289-325.
- Politiet. "Annual Work in the Police per Month and Year." <https://www.politiet.no/globalassets/tall-og-fakta/bemanning-ressurser-og-dekningsgrad/bemanning-og-dekningsgrad/arsverk-i-politiet-per-ar-og-maned.xlsx>.
- Pollack, Ester ve Sigurd Allern. "Criticism of the Police in the News Discourses and Frames in the News Media's Coverage of the Norwegian Bureau for the Investigation of Police Affairs." *Nordicom Review* 35, no. 1 (2014): 33-50.
- Prenzler, Tim. "Scandal, Inquiry, and Reform: The Evolving Locus of Responsibility for Police Integrity." İçinde *Civilian Oversight of Police Advancing Accountability in Law Enforcement*, editör Tim Prenzler ve Garth den Heyer. Florida: CRC Press, 2016.
- Presthus, Jan Egil. "Foreword." İçinde *Policing the Police : Knowledge Management in Law Enforcement*. Ed. Petter Gottschalk. New York: Nova Science Publishers, 2009.
- Priestley, William. *Police Oversight Mechanisms in the Council of Europa Member States*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2017.
- Regjeringen. "The Prosecution Authority in Norway." 2017. https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/223/files/2017/07/574150_en_jogeir_prosecut.pdf.
- Riksadvokaten. "The Director of Public Prosecutions and the Regional Public Prosecution Offices." *riksadvokaten.no*, Erişim Tarihi Mayıs 4, 2022. <https://www.riksadvokaten.no/english/>.
- Sen, Sankar. *Enforcing Police Accountability Through Civilian Oversight*. New Delhi: Sage Publications India, 2010.
- Sheriffs Office. "History of the Sheriff." *Camden County*, 2017. <https://www.camdencounty.com/wp-content/uploads/2017/12/History-Sheriff.pdf>.

- Skre, Alf Butenschøn. "Investigation Plans as a Tool for Managing Investigations in Norway." İçinde *Quality Control in Criminal Investigation*. Ed. Xabier Agirre, Morten Bergsmo, Simon De Smet ve Carsten Stahn, 887-902. Brussels: Torkel Opsahl Academic, 2020.
- Smith, Graham. "Every Complaint Matters: Human Rights Commissioner's Opinion Concerning Independent and Effective Determination of Complaints Against the Police." *International Journal of Law, Crime and Justice*, no. 38 (2010): 59-71.
- Smith, Graham. "International Police Complaints Reform." *Council of Europe*, 2015. <https://rm.coe.int/09000016806dbbbd>.
- Soner, B. Ali. *Demokratik Polis Gözetim ve Denetim Mekanizmaları: İngiltere ve Kuzey İrlanda Çalışma Ziyareti*. İstanbul: Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Merkezi, 2015.
- TBMM. 277 Sıra Sayılı Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonu ve İçişleri Komisyonu Raporları. Ankara: TBMM Basımevi, 2016.
- Thea Wathne, Cristin. "Welfare Professionals in Transformation The Case of Police Officers in Norway." İçinde *Work and Wellbeing in the Nordic Countries*. Ed. Helge Hvid ve Eivind Falkum, 260-82. Oxon: Routledge, 2019.
- Tonry, Michael. "Prosecutors and Politics in Comparative Perspective." *Crime and Justice* 41, no. 1 (2012): 1-33.
- Tosun, Öztekin. "Suç Kolluğu." *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi* 6, no. 9 (1972): 3-18.
- Tosun, Öztekin. "Suç Kolluğu ve Savcılık." *Yargı Aylık Dergisi*, no. 45 (1980). Akt. Haluk Çolak, "Kolluk Teşkilatı ve Adli Kolluk," *Sayıştay Dergisi*, no. 28 (1998): 85-91.
- Türkiye Barolar Birliği. *Adli Zabitanın İdari Zabıttan Ayrılması Hakkında TBB Yönetim Kurulu Raporu*. Ankara: TBB Yayınları, 1974.
- Ulusoy, Ali D. *Yeni Türk İdare Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2020.
- United States Department of State. *Norway 2022 Human Rights Report*. Washington: United States Department of State, 2023.

- West, Paul. "Investigation of Complaints Against the Police: Summary Report of a National Survey." *American Journal of Police* 7, no. 2 (1988).
- Winnæss, Pål, Marie-Louise Damen ve Gunnar Thomassen. "Understanding Learning Preferences and Career Aspirations of Norwegian Police Students From a Comparative Perspective." İçinde *The Making of a Police Officer: Comparative Perspectives on Police Education and Recruitment*. Ed. Bjørge, Tore ve Marie-Louise Damen. Oxon: Routledge, 2020.
- Wisler, Dominique. *Police Governance: European Union Best Practices*. DCAF, 2011.
- Yenisey, Feridun. *Kolluk Hukuku*. Ankara: Beta Basım Yayın, 2015.
- Zabunoğlu, H. Gökçe. "Kolluğun Sivil Gözetimi." *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 7, no. 2 (2016): 457-82.